

Pappaen min er en superhelt!

En kvalitativ undersøkelse av hvordan det er å være barn av en
internasjonal humanitær hjelpearbeider.

Anne Stine Mjelve Bakmann

Master i psykososialt arbeid med barn og unge
Avdeling for helse- og sosialfag
September 2016

Høgskolen
i Lillehammer

Lillehammer University College • hil.no

Forord

I mai 2016 reiste jeg til Lesbos i Hellas. Der har tusenvis av mennesker kommet i båter fra Tyrkia, fulle av håp på vei til et nytt liv. I mai var avtalen mellom EU og Tyrkia et faktum, men fortsatt var det flere tusen flyktninger på øya. De fleste av disse søkte asyl i Hellas, for å unngå å bli sendt tilbake til Tyrkia. Bare noen få kilometer med hav skiller de to landene, du skimter Tyrkia fra stranden på Lesbos. De ble anslått at på den Tyrkisk siden var 70.000 mennesker som ventet på å komme seg over. Båter patruljerer farvannet mellom landene, og sender tilbake de som prøver å krysse strekningen. Flyktningene ventet. Grekerne ventet. Nord Europa og Tyrkia ventet. Etter kuppforsøket i Tyrkia ble situasjonen enda mer uavklart, og det rapporteres om en ny økning av flytninger til Lesbos. Ingen vet hva som skjer videre, men så lenge det er krig i området er mennesker på flukt.

På denne reisen fikk jeg møte noen av flyktningene, og de ville gjerne fortelle sin historie. En mor var der med sine fire barn som alle var under 7 år. Hun visste ikke hvor ektemannen var. En annen hadde kommet over havet med bare to av barna siden, det siste barnet døde på reisen. En ung far var alene med et spedbarn. En 4 år gammel jente hadde store hodeskader etter at krigen kom for tett på henne, men hun overlevde. En annen hadde nettopp fått vite at hennes to sønner hadde kommet seg til Tyskland, og hun ville gjerne reise dit sammen med resten av familien. En gutt på 17 var helt alene, han hadde mistet alle sine i krigen. Felles for dem alle var at de hadde reist fra alt de hadde og kjente, og at de håpet på en ny start et sted hvor de kunne føle seg trygge. Et håp om et liv.

Møtet med menneskene på denne turen satt dype spor i meg. Å høre dem fortelle om flukt, redsel, tap gjorde mye med meg og fikk meg til å se på verden med nye øyne. Dette var inntrykk jeg bar med meg når jeg kom hjem til mine egne barn hjemme i Norge. Jeg kunne ikke unngå å reflektere over ulikhetene vi lever i. Vi bor i et hjørne av verden som er trygt og godt, men vi har et stort ansvar for å hjelpe andre som ikke har det som oss.

Hvert år reiser nordmenn ut i verden for å hjelpe til når noe skjer. Dette kan være ved jordskjelv, tsunamier, i forbindelse med epidemier eller som på Lesbos: for å hjelpe mennesker på flukt fra krig. På turen snakket jeg også med mange hjelpearbeidere som hadde

reist fra sine familier og jobber for å hjelpe til i en kortere eller lengre periode. De snakket om inntrykkene de satt igjen med, hjelpearbeiderne hadde mange historier som satt dype spor. Noen av dem hadde barn hjemme, som de valgte å være borte fra en stund for å hjelpe andre som trengte det. Etter en tid som hjelper i en flyktingeleir drar de hjem, slitne og fulle av inntrykk. Hjem til sine egne barn.

Denne oppgaven handler om hjelpernes barn. Hva tenker de når foreldrene er ute på slike oppdrag? Hvordan mestrer barna uroen når foreldrene skal reise ut. Hvordan preger det livet deres? Hvordan opplever de det når foreldrene kommer hjem? Hvordan tar de imot historiene og bildene foreldrene har med seg?

Jeg har lyst til å se takk til de syv flotte ungdommene som fortalte om sine erfaringer og delte historiene sine med meg. Takk også til deg som jeg har kalt Åsa i denne oppgaven. Jeg håper dere synes jeg har tatt vare på det dere formidlet på en god måte.

Tusen takk også til Sivert, Simen, Lars, Niels og Ole! Uten deres overbærenhet, tålmodighet og støtte hadde denne oppgaven aldri blitt til!

Rena, september 2016

Anne Stine Mjelve Bakmann

Sammendrag

Oppgaven er en kvalitativ undersøkelse av barns opplevelse når far reiser ut på oppdrag som internasjonal hjelpearbeider. I undersøkelsen har jeg intervjuet syv barn i alderen 11 – 17 og et voksent barn av en hjelpearbeider. Felles for dem alle var at deres far hadde vært ute på ett eller flere kortvarige oppdrag for Røde Kors, mens de ble igjen hjemme sammen med sin mor. Intervjuene ble gjennomført for å få svar på problemstillingen:

Hvilke opplevelser har barn knyttet til at far reiser som hjelpearbeidere på internasjonale humanitære oppdrag?

I intervjuene forteller barna til hjelperen om hvordan de tilpasser seg situasjonen når faren reiser, om ambivalensen de kjenner og om hvordan de mestrer følelsene som oppstår. I utgangspunktet utgjør farens reise en risikosituasjon for både ham selv og barna. Oppdragene er ofte knyttet til naturkatastrofer eller konflikter, samtidig er farens fravær fra familien i seg selv en risikofaktor. Barna forteller om hvordan de tilpasser seg hverdagen når faren er ute på reise. Før avreisen tar de del i forberedelsene, og noen er bekymret for oppdraget faren skal ut på. Under oppdraget bidrar de praktisk ved å ta ansvar for oppgaver som må løses. Etter at faren kommer tilbake registrerer de at han er annerledes og preget av det han har opplevd, men ser at dette går over etter en stund. Barna opplever situasjonen ulikt, men alle gir uttrykk for ambivalens til at faren reiser. De er stolte og bekymret på en gang, og forteller om ulike mestringsstrategier de benytter seg av. Dette er med på å holde frykten borte, men gir dem også følelse av kontroll over situasjonen. Mestringsstrategiene benyttes derfor både til å håndtere uro, men også for å forhindre at det oppstår. Funnene diskuteres blant annet i lys av teori knyttet til risiko og beskyttelsesmekanismer, resiliens og mestring. I tillegg har jeg trukket inn relevant forskning på lignende områder.

Barna og det voksne barnet har ulike opplevelser knyttet til det å være hjelperens barn. Mens barna har funnet gode strategier for å mestre utfordringene de står overfor, forteller den voksne om uhensiktsmessige og skadelige mestringsstrategier som preget oppveksten. Det som barna trekker fram som viktig for at de skal håndtere situasjonen, er det samme det voksne barnet har savnet.

Oppgaven gir oss en forståelse av hvordan barna opplever det når far reiser ut på oppdrag, noe som kan være et bidrag til andre foreldre som skal reise ut som hjelpearbeidere. I tillegg vil

undersøkelsen kunne gi Røde Kors og andre internasjonale humanitære hjelpeorganisasjoner innspill i forhold til hvordan de kan forbedre opplæringen og oppfølgingen av sine hjelpearbeidere slik at barna blir bedre ivaretatt i forbindelse med oppdragene.

Av barnas opplevelser kan vi lære at for å minske risikoen for at barna skal utvikle sosiale eller psykiske vansker som følge av at en av foreldrene er fraværende er det hensiktsmessig å forberede barna før avreisen så godt det lar seg gjøre. Dette innebærer både å gi barna utfyllende informasjon om oppdraget og landet forelderen skal reise til, men også å avklare roller og forventinger under fraværet. I tillegg er det viktig å anerkjenne ambivalensen barna ofte vil kjenne, og skape et rom der det er mulig å snakke om både det som er bra og det som er vanskelig omkring oppdraget. Til sist er det viktig å hjelpe barna til hensiktsmessige mestringsstrategier, der de gjennom kommunikasjon og støtte fra begge foreldrene finner fram til måter å håndtere utfordringene som oppstår. Med slik hjelp og støtte i perioden når den ene av foreldrene er fraværende vil barna kunne få med seg erfaringer om seg selv og samfunnet som er nyttig også etter endt oppdrag.

Nøkkelord: Barn, hjelpearbeider, humanitær, tilpasning, ambivalens, mestring

Innhold

Pappaen min er en superhelt!	0
Forord	1
Sammendrag	3
1. Innledning.....	7
1.1 Bakgrunnen for oppgaven	8
1.2 Egen erfaring og interesse for feltet	10
1.3 Problemstilling og avgrensninger.....	11
1.4 Hensikten med oppgaven	12
1.5 Hvem handler det om?	13
1.6 Rammen rundt familiene	14
1.7 Oppgavens oppbygning	15
2. Teoretisk grunnlag og relevant forskning.....	16
2.1 Risiko og beskyttelse.....	16
2.2 Resiliens	18
2.3 Mestring.....	19
2.4 Relevant forskning	21
Forskning fra Norge	23
3. Metode.....	25
3.1 Vitenskapsfilosofisk forankring	25
3.2 Valg av metode.....	26
3.3 Min rolle som forsker	27
3.4 Rekruttering, utvalg og antall	28
3.5 Intervju	29
3.6 Analyse.....	31
3.7 Forskningsetiske refleksjoner	33
3.8 Metodediskusjon – holder dette mål?.....	35

4.	Mine funn	37
4.1	Tilpasning – om hverdagen når pappa reiser	37
4.2	Åsa og tilpasning	39
4.3	Diskusjon – tilpasning	40
4.4	Ambivalens – om å være stolt og bekymret på en gang	44
4.5	Åsa og ambivalens	47
4.6	Diskusjon – ambivalens	48
4.7	Mestring – om hvordan takle uroen?	51
4.8	Åsa og mestring	54
4.9	Diskusjon – mestring	55
5.	Avslutning	60
5.1	Veien videre	61
	Referanser	64

1. Innledning

"Pappaen min er en superhelt" fortalte "Åsa" som jeg intervjuet med i forbindelse med denne oppgaven. Da hun var 10 år reiste faren hennes ut på det første oppdraget som humanitær hjelpearbeider. Åsa bodde da sammen med moren og to eldre søsken i østlandsområdet. Hun forteller at hun var redd fra faren fortalte at han skulle reise og helt til han kom hjem. Hver gang. Faren trives godt med å reise ut som hjelper. Han tar på seg flere oppdrag hvert år, og reiser ut i forbindelse med både naturkatastrofer og til konfliktområder. Åsa får det verre og verre for hver gang han reiser.

Hun er redd, men dette er ikke noe de snakker om hjemme. Hun kan merke at moren også er redd, men hun prøver å skjerme datteren ved å skjule frykten. Åsa overhører bruddstykker av samtaler mellom moren og hennes venninner, og på bakgrunn av det danner hun seg egne, dramatiske bilder. Hun leter etter informasjon i aviser og på internett, men blir enda mer skremt av overskrifter som er sensasjonspreget. Hun ser for seg faren med en fot på hver sin side av en sprekk i bakken etter et jordskjelv, eller forestiller seg at han ligger med teltet som eneste beskyttelse mot granater og raketter. Hver natt har hun mareritt om at faren dør i flyulykker, tsunamier eller på andre måter.

Åsa er redd og engstelig, men ingen ser det. På skolen får hun høre at hun er sur, og ingen spør henne om hvorfor hun gråter så ofte. Hun slutter spise, men da får hun høre at hun ser tynn og fin ut. Hun er flink på skolen og holder det gående så lenge hun kan, men blir syk i hver eneste ferie. Da sover hun 20 timer i strekk. Ingen reagerer på dette heller. Åsa prøver å beholde kontrollen, men klarer det ikke. Hun får angst og blir redd for å dø.

Åsa er i dag blitt voksen. Hun er en flott, ressurssterk kvinne. Hun har god utdanning og bor for seg selv. Men Åsa har hatt en vanskelig ungdom, og har brukt lang tid på å forstå sine egne reaksjoner på dette. Hun forteller at hun har gått i terapi i lang tid før hun greide å si noe om hvor vanskelig dette har vært for henne. I dag er det hun som bestemmer om faren skal reise ut på oppdrag eller ikke. Hun sier nei hvis det er oppdrag i konfliktområder, men lar han reise hvis han skal hjelpe til etter naturkatastrofer. Hun vet det er viktig for faren å reise. Åsa flytter fortsatt hjem til moren når faren er ute på oppdrag. "Du får passe på mamma, du da" klinger et ekko fra barndommen. Åsa er fortsatt like redd hver gang faren reiser ut, men hun har lært å leve med det.

Da jeg møtte Åsa fortalte hun meg om hvordan det er å være en av hjelpernes barn – på godt og vondt. Denne oppgaven handler om Åsa og hennes erfaringer, men den handler også om syv andre barns erfaringer når far reiser ut i verden som hjelper. Oppgaven vil vise at det ikke alltid er lett å være barna til en hjelpearbeider, men samtidig vil den også vise at det også fører med seg mange gode ting når en av foreldrene reiser ut i verden som superhelt.

1.1 Bakgrunnen for oppgaven

Norge er et velstående land i en trygg del av verden. Det siste året har vi ofte sett bilder i nyhetene av mennesker på flukt. Barn og voksne risikerer livet i overfylte båter når de krysser Middelhavet eller sitter stuert sammen i lastebiler på vei til Europa. Mange mister livet på veien. Debatten her hjemme har handlet mye om hvor og hvordan vi best kan hjelpe flyktningene, men menneskene dette gjelder har ikke tid til å vente på at vi skal diskutere ferdig hvordan vi skal gjøre det. Børge Brende sier i forordet til Norsk humanitær politikk - Årsrapport 2014 at vi står overfor en ekstraordinær situasjon når det gjelder humanitære kriser og behov i verden. Ikke siden andre verdenskrig har så mange mennesker vært drevet på flukt. Konflikten i Syria har skapt en humanitær katastrofe og bidratt til en migrasjonsbølge som utfordrer hele Europa. I en kompleks og komplisert verden er det viktigere enn noensinne å sørge for at mennesker i nød får nødvendig beskyttelse og assistanse. (Regjeringen, 2015c)

På Regjeringens hjemmesider står det: " Redde liv, lindre nød og sikre humanitær beskyttelse av sivile rammet av krise og konflikt er en viktig del av Norges utenriks- og utviklingspolitikk." (Regjeringen, 2015b) Norge er involvert i en rekke prosjekter over hele verden, både gjennom private og offentlige aktører. I følge Regjeringen var det samlede humanitære budsjettet for 2016 foreslått satt til 4,8 milliarder kroner, inkludert bidragene til FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) og Verdens matvareprogram (WFP). (Regjeringen, 2015a) I tillegg til kommer bistandsarbeid som ikke er finansiert over statsbudsjettet. Bistanden går til store humanitære kriser, men også til pågående, såkalte «glemte» kriser. Hvilke land som mottar mest humanitær bistand varierer over tid, i 2013 var Syria den største mottakeren. Det humanitære hjelpearbeidet bygger på 4 hovedprinsipp: humanitet, nøytralitet, upartiskhet og uavhengighet. Humanitær hjelp skal beskytte menneskers liv, helse og verdighet i tråd med menneskerettighetene. Hjelpen skal ikke ta parti

i konflikter eller diskriminere og den humanitære hjelpen skal gis uavhengig av myndigheters politikk og handlinger. (Regjeringen, 2013)

Hvert år reiser mange nordmenn med ulik utdanning og bakgrunn ut i verden for å drive humanitært arbeid. De reiser for statlige og private organisasjoner, til prosjekter og katastrofeområder over store deler av verden. Dette er en svært viktig oppgave, men det er ikke en ufarlig jobb. Det rapporteres om en stadig større risiko for gruppen, i 2013 ble 155 hjelpearbeidere fra hele verden drept mens de arbeidet i konfliktområder. Dette er mer en dobbelt så mange som året før. (Bistandsaktuelt, 2014) Hjelperne møter krig, nød, katastrofer og mennesker i krise. Hjemme har de foreldre, søsken, ektefeller, samboere og barn som blir deltakere på sidelinjen. Særlig for barn av hjelpearbeidere kan dette være utfordrende. Når mamma eller pappa reiser til en konflikt eller et kriseområde forandres det normale familielivet og den andre forelderen må ivareta omsorgsbehovet alene. Bekymring for den som er på reise er nærliggende. Hvordan opplever barna dette?

Vi tilhører et samfunn der det stadig er behov for humanitær hjelp på tvers av landegrensene, både på grunn av naturkatastrofer og konflikter. Som et av verdens rikeste land har vi en forpliktelse til å bidra med midler, kompetanse og personell. Vi har fått flere undersøkelser som forteller om hjelpearbeidernes erfaringer i forbindelse med oppdragene. Flere forteller om en hverdag der de arbeider lange dager, og får mange inntrykk. De rapporterer om depresjoner og tomhet i tiden etter et oppdrag og at det kan være vanskelig å komme hjem til hverdagen og familien. (Drevland, 2003) Hva gjør dette med barna deres?

Vi vet lite om hjelpernes barn og hvordan de opplever dette. Så vidt jeg kan se er det ikke gjort undersøkelser på dette området, hverken i Norge eller internasjonalt. Dette er et viktig område å utforske fordi vi ser at det kan få alvorlige konsekvenser, slik Åsa erfarte. Barna til hjelperne utsettes for en uvanlig utfordring når foreldrene reiser ut. For at foreldre og hjelpeorganisasjonene skal kunne møte dette på en god måte er det behov for mer kunnskap.

Hvordan opplever barna det når foreldrene reiser ut på oppdrag og hvordan påvirkes hverdagen deres av at foreldrene reiser? Hvordan mestrer de eventuelle utfordringer som oppstår? Hva gjør dette med barna til hjelperne? Hvilke tanker har de knyttet til at en av foreldrene deltar i humanitært arbeid i katastrofe eller konfliktområder?

1.2 Egen erfaring og interesse for feltet

Da jeg var 10 år ble min far bedt om å reise til Asia som humanitær hjelpearbeider. Vi diskuterte dette i familien, og jeg husker fortsatt frykten og redselen jeg kjente i denne perioden. Hva dette innebar var vanskelig for en tiåring å sette seg inn i, men dramatikken omkring ordet "katastrofe" fortalte meg nok. Samtidig husker jeg også at dette var noe det var vanskelig å sette ord på. Hvordan kunne jeg konkurrere med så mange mennesker som hadde det svært vanskelig, uten å få dårlig samvittighet?

Som voksen utdannet jeg meg til sosionom og har jobbet blant annet i forsvaret. Der kom jeg i kontakt med pårørende til soldater i utenlandstjeneste, og ble særlig opptatt av hva det gjorde med familiene og barna når en av foreldrene reiste ut på oppdrag. Jeg bor i tillegg i en "Forsvarskommune" og også i nærmiljøet er dette et tema. Det er for eksempel vanlig for skolen og barnehagen å møte barnas reaksjoner når mor eller far har reist på operasjoner utenlands.

De siste årene har det vært et økende fokus på hvordan veteraner etter internasjonale militære operasjoner blir ivaretatt. Det er ikke uvanlig å høre historier om manglende oppfølging og psykiske helseplager hos soldater i etterkant av oppdraget. Samtidig kan vi se et gryende fokus på hjelpearbeidere i samme situasjon. Flere kilder viser til at det tradisjonelt ikke vært kultur blant hjelpearbeidere å snakke om problemer og psykiske vansker under og etter oppdrag, men internasjonale undersøkelser viser en økt risiko for angst og depresjoner etter humanitære oppdrag. Rusmisbruk og psykiske vansker er heller ikke uvanlig, og dette bekreftes av også av flere norske nødhjelpsorganisasjoner. (Bistandsaktuelt, 2012)

De siste årene har jeg hatt fokus på barn, og spesielt de sårbare barna. Jeg jobber på Høgskolen i Hedmark med en videreutdanning i psykososialt arbeid med barn og unge, og er særlig opptatt av å ha et helsefremmende perspektiv i møtet med barn. Gjennom dette har jeg også sett betydningen av et økt fokus på barns deltakelse og autonomi. Valg vi tar som voksne påvirker barnas hverdagsliv i stor grad. Når mor eller far reiser ut på oppdrag for hjelpeorganisasjon utgjør det en risiko og angår barna. Men hvordan opplever de dette?

1.3 Problemstilling og avgrensninger

Med utgangspunkt i egen interesse og bakgrunnen for oppgaven har jeg kommet fram til følgende problemstilling for denne undersøkelsen

Hvilke opplevelser har barn knyttet til at far reiser som hjelpearbeider i internasjonale humanitære oppdrag?

Jeg ønsker å ha fokus på både tiden før foreldrene reiser, under oppholdet og i tiden etter at foreldrene kommer hjem. Problemstillingen er avgrenset til at det er far som reiser ut. I utgangspunktet kunne det vært interessant å undersøke hvordan barn opplever det når mor reiser ut på oppdrag, men det viste seg å være vanskelig å rekruttere familier til undersøkelsen der mor hadde reist ut. Problemstillingen har derfor blitt endret i tråd med dette.

Tema for denne oppgaven er barn av hjelpearbeidere som har vært igjen hjemme mens en av foreldrene reiste ut på oppdrag. Det kunne vært spennende å inkludere de som flyttet med forelderen ut på oppdraget, men oppgaven avgrenses mot dette. For denne gruppa kommer det en del andre spørsmål inn i tillegg, som for eksempel ved at de flytter fra hjemlandet og til ett nytt land og en annen kultur. Dette blir ofte kalt "A Third Culture Kid".(Hooas, 2006) Jeg har valgt å holde denne gruppa utenfor undersøkelsen.

Videre avgrenses oppgaven mot å diskutere og sammenligne Røde Kors i forhold andre organisasjoners organisering av arbeidet omkring og oppfølgingen av humanitære hjelpearbeidere. Ettersom alle informantene har hatt sin hovedtilknytning til Røde Kors har jeg valgt å avgrense mot dette.

I denne oppgaven snakker jeg om barn av hjelpere. Med hjelpere menes i denne sammenheng personer som reiser som humanitære hjelpearbeidere utenfor Norge. De ansettes av en hjelpeorganisasjon som står som arbeidsgiver mens de er ute på oppdrag, og de har vanligvis permisjon fra sin ordinære jobb mens de er på oppdrag. Av noen organisasjoner kalles disse delegater, men i denne oppgaven bruker jeg hovedsakelig hjelpere som en samlet betegnelse på de som reiser ut.

Barna det handler om er i praksis ungdommer, men jeg har likevel valgt å bruke begrepet barn. De er med i oppgaven fordi de er barn av sine foreldre som er hjelpearbeidere, og det forenkler derfor språket i oppgaven dersom jeg kun omtaler dem som barn og ikke skiller mellom barn og ungdom.

1.4 Hensikten med oppgaven

Det å ha en pappa som er superhelt, slik Åsa beskrev det, kan være både positivt og utfordrende på samme tid. Både frykt, angst, utrygghet er ord hun bruker for å beskrive sine erfaringer, men hun forteller også om glede over å kunne hjelpe andre som trenger det og stolthet over faren som gjorde en innsats ut over det som var vanlig. Imidlertid fikk det negative overtaket, og dette fikk store konsekvenser for hennes psykiske helse. Åsa er dessverre ikke alene om dette. Undersøkelser av barn i lignende situasjoner viser også at det er en økt risiko for psykiske og sosiale vansker. (Huebner, Mancini, Wilcox, Grass, & Grass, 2007; Rodriguez & Margolin, 2015) At far reiser ut på oppdrag som hjelper kan medføre risiko. Flere risikofaktorer kan være aktuelle: fravær av en forelder, potensielle farlige oppdrag, hvordan den andre forelderen håndterer situasjonen og individuell sårbarhet. Så hvordan kan vi legge til rette for å minske denne risikoen for barna til hjelpearbeiderne?

Hensikten med undersøkelsen er å få kunnskap om hvordan barn erfarer det når en av foreldrene reiser ut på oppdrag for internasjonale hjelpeorganisasjoner. Åsas historie viser oss hvorfor det er viktig å få bedre kjennskap til dette feltet, slik at vi kan unngå at andre får det slik hun fikk det. Gjennom undersøkelsen ønsker jeg å vise hva barna det gjelder legger vekt på som suksessfaktorer, og hva som er viktig for at de skal kjenne seg trygge i en utfordrende situasjon som dette.

Hjelpeorganisasjonene er arbeidsgivere for delegatene de sender ut på oppdrag.

Undersøkelsen har til hensikt å komme med innspill til organisasjoner som driver internasjonalt humanitært hjelpearbeid. Resultatene kan være aktuelle for organisasjonene som lærer opp og tilrettelegger for at delegater skal reise ut på oppdrag. Erfaringene fra barna som er igjen hjemme kan gi innspill som kan være nyttig i arbeid med å forberede hjelperne før de reiser.

Faren til et av barna jeg snakket med beskrev det å være hjelper som "*et av de siste områdene der vi kan dra på ekspedisjoner. Alt annet er allerede oppdaget og utforsket.*" Samtidig vet vi at hensynet til familien og barna er svært viktig for hjelpearbeiderne når de vurderer om de skal reise ut på oppdrag. (Drevland, 2003) Denne undersøkelsen kan tilføre kunnskap til foreldre som allerede står på beredskapsliste hos en humanitær hjelpeorganisasjon, og til de som vurderer å bli hjelpearbeidere. Det å lytte til barns fortellinger om hva som var viktig i forbindelse med oppdrag kan være nyttig både i forhold til å avgjøre om de skal reise eller

ikke, men også for å legge til rette for at belastningen skal bli så liten som mulig for egne barn.

1.5 Hvem handler det om?

I undersøkelsen har jeg intervjuet syv barn fra fire ulike familier. Av dem er det 3 jenter og 4 gutter i alderen fra 11-17. Felles for dem er at fedrene til barna har vært ute på ett eller flere oppdrag innenfor de siste 1-2 årene før intervjuene, men ingen var ute på oppdrag på det tidspunktet jeg snakket med dem. Barna fortalte om ulike opplevelser knyttet til det å være hjelperens barn, men det er også mange likhetstrekk i det de forteller. I tillegg til barna som har erfart dette i nær fortid, har jeg intervjuet et voksent barn av en hjelpearbeider, Åsa. Hennes historie har allerede blitt introdusert i innledningen. Hun har vært en helpers barn gjennom mange år, og har reflektert over sine erfaringene etter at hun ble voksen. Dette vil jeg komme tilbake til i presentasjonen av funnene i kapittel 4. Jeg vil her presentere barna og deres familier nærmere. Jeg har valgt å gi barna et navn her, men dette er ikke deres egentlige navn.

De første jeg snakket med var Anna og Børre, som også er blant de yngste jeg intervjuet. De er søsken og bor sammen med sine foreldre i en enebolig utenfor Oslo. Børre er eldste og han beskriver seg som en aktiv gutt som er glad i fotball. Anna er glad i å være sammen med venner, og å trene. Hun er særlig glad i turn. Foreldrene er begge helsearbeidere, og faren til barna har vært ute på flere oppdrag for Røde Kors.

Christoffer og David er brødre. De bor noen timers kjøring sør for Oslo, men Christoffer går for tiden på skole i utlandet slik at han er ikke så mye hjemme i hverdagen lengre. David går på skole i nærheten av der de bor, og er veldig glad i å spille fotball. Foreldrene til guttene er helsearbeidere, og faren deres har vært på oppdrag for Røde Kors flere ganger. Guttene beskriver familien som aktive. De liker godt å være på hytta de har på fjellet, der guttene kjører slalåm og foreldrene går på ski.

Emma bor i en liten bygd midt i Norge, og henne snakket jeg med via Skype av praktiske årsaker. Hun bor sammen med foreldrene sine. Hun har to eldre søstre, men de har flyttet hjemmefra for å gå på folkehøgskole og universitet. Emma selv går på videregående skole i nærheten av der de bor. Da jeg spurte Emma om hun kunne beskrive familien sin forteller hun at de er en åpen og inkludere familie som bryr seg om andre.

Fredrik og Grete bor Osloområdet sammen med foreldrene sine. De bor i et boligfelt der de har mange venner og skole i nærheten. Besteforeldrene på begge sider bor også i gangavstand fra dem. Grete er den yngste av søsknene, Fredrik den mellomste. De har en eldre bror også, men han har flyttet hjemmefra for å ta utdanning.

1.6 Rammen rundt familiene

Alle familiene som tok del i denne undersøkelsen har tilknytning til Røde Kors. Jeg snakket derfor med HR koordinator ved Røde Kors, Monika Andersen, om organiseringen av arbeidet omkring hjelperne. Det som framgår her er basert på informasjon fra henne.

Selv om det kun er fedrene i min undersøkelse som har reist ut på oppdrag, men det er ikke uvanlig at også kvinner reiser ut i følge Monika Andersen. Hjelperne er mennesker med ulik erfaring, utdanning og kompetanse. Felles for dem er at de tar på seg oppdrag for en humanitær hjelpeorganisasjon og reiser utenfor landets grenser. Oppdragene varer fra 2-6 uker og kan være knyttet til naturkatastrofer som jordskjelv, tsunamier, tyfoner eller lignende, eller det kan være oppdrag i konfliktområder, med flyktninger eller epidemier. Norges Røde Kors opererer i samarbeid med og på oppdrag fra internasjonal Røde Kors når de sender delegater ut på oppdrag.

De som blir sendt ut har fått grunnleggende opplæring av Røde Kors knyttet til ulike typer oppdrag, sikkerhet, samarbeid og stressmestring. Som en del av forberedelsen oppfordres de også til å snakke med familie, ektefelle/partner og eventuelt barn om hva det innebærer å reise ut for Røde Kors slik at dette er avklart før en konkret forespørsel om å reise kommer. Etter opplæringen settes personene på en beredskapsliste, der de kan bli tilkalt dersom de er aktuelle for oppdrag.

Når det oppstår en situasjon og det blir bestemt at Norges Røde Kors skal sende ut hjelpearbeidere vil det gå ut en melding via SMS til alle de som er aktuelle på beredskapslista. De sender beskjed tilbake om det er mulig for dem å reise ut på oppdrag eller ikke. Avreise skjer som regel bare noen dager etter at forespørselen ble sendt. Når hjelpearbeideren kommer hjem etter endt oppdrag blir de tatt inn for en medisinsk sjekk og samtale med Røde Kors. Denne debrifingen gjøres som regel rett etter hjemkomst og før hjelperen får reise hjem til familien.

1.7 Oppgavens oppbygning

I denne oppgaven vil jeg i kapittel 2 se på det teoretiske grunnlaget for undersøkelsen. Jeg har her valgt å ta med risiko- og beskyttelsesfaktorer, resiliens og mestring. I tillegg vil jeg si litt om aktuell forskning som er relevant for oppgaven.

I kapittel 3 gjør jeg rede for metoden som er brukt i undersøkelsen og valgene som er gjort omkring dette.

I kapittel 4 presenteres hovedfunnene og diskusjonen av disse. Denne delen har tre hoveddeler: tilpasning, ambivalens og mestring. Jeg presenterer funnene fra intervjuene med barna og Åsa under hver overskrift før jeg diskuterer hver del for seg.

Oppgaven avsluttes med en oppsummering og noen tanker om veien videre i kapittel 5.

2. Teoretisk grunnlag og relevant forskning

I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for det teoretiske grunnlaget som ligger til grunn for denne oppgaven og si litt om forskning som kan være relevant. Når far reiser ut på oppdrag for en internasjonal hjelpeorganisasjon vil dette medføre stress for barnet. Far blir borte hjemmefra en periode, og ofte er reisen forbundet med en viss risiko. Hjelpearbeideren skal gjøre en innsats i et katastrofeområde eller i forbindelse med en konflikt eller krise, og dette danner rammen rundt reisen både for den som drar og familien som sitter igjen hjemme.

Med dette som utgangspunkt er det derfor interessant å ha med seg teori om risiko og beskyttelsesmekanismer. Hva handler risikoen om, og hvordan kan beskyttende faktorer veie opp for dette. Noen barn utvikler seg godt på tross av risiko, og jeg har derfor også tatt for meg teori om resiliens for å belyse dette nærmere. I tillegg vil barna benytte seg av ulike mestringsstrategier og jeg vil derfor også si noe om det teoretiske grunnlaget for mestring.

Når det gjelder relevant forskning har det vist seg at det ikke finnes forskning på dette området. Jeg har derfor hentet inn forskning på nærliggende områder, for å se om det er overføringsverdi til barn av hjelperne. Jeg vil her presentere det som er relevant for oppgaven.

2.1 Risiko og beskyttelse

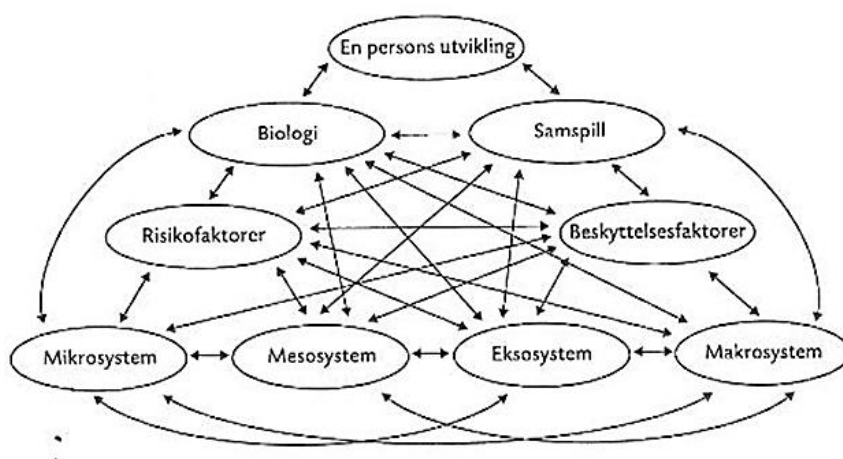
Når en av foreldrene reiser ut på humanitære oppdrag kan det oppleves som en vanskelig situasjon for barna, både fordi foreldrene er borte hjemmefra en periode, men også fordi oppdraget i seg selv kan medføre en risiko. Dette kan medføre høyt stressnivå for barna. Flere undersøkelser viser en økt risiko for at barna utvikler psykiske vansker relatert til at en av foreldrene er på utenlandsoppdrag eller midlertidig fraværende. (Huebner, et al., 2007; Ray-Sannerud, 2014; Rodriguez & Margolin, 2015) Åsas historie er et eksempel på hvordan slik stressbelastning kan gå ut over en persons helse både fysisk og psykisk. Verdens helseorganisasjon definerer helse som "a state of complete physical, mental and social well-being and not merely the absence of disease or infirmity" (World Health Organization, 1946) Psykisk helse er "utvikling av og evne til å mestre tanker, følelser, atferd og hverdagens krav i forhold til ulike livsaspekter. Det handler om emosjonell utvikling, evne til velfungerende sosiale relasjoner og evne til fleksibilitet." (Sosial- og helsedirektoratet, 2007, s. 8)

Den psykiske helsen blir påvirket av både individuelle, familiære og samfunnsmessige faktorer. I tillegg legges det vekt på at ulike risiko- og beskyttelsesfaktorer spiller inn i forhold til utviklingen av den psykiske helsen. Jo flere risikofaktorer et barn eksponeres for, desto større er sannsynligheten for at det utvikler psykiske vansker. (Sosial- og helsedirektoratet, 2007)

Risikofaktorer er en fellesbetegnelse på forhold som øker faren for at personer utvikler psykiske og eller sosiale vansker. Beskyttelsesfaktorer demper på den andre siden sannsynligheten for utvikling av vansker når personer er rammet av risikofaktorer. Både beskyttelsesfaktorer og risikofaktorer kan omfatte både genetiske, biologiske, mentale, miljømessige og sosiale faktorer. (Kvello, 2015)

Når vi vurderer alvorlighetsgraden i et utsatt barns situasjon må vi se på flere faktorer. Det er antallet risikofaktorer og ikke en særskilt, som er viktig for om et individ vil utvikle vansker. En hovedregel er at jo flere risikofaktorer et barn utsettes for, jo større er faren for at det utvikler psykiske vansker. I tillegg viser det seg at når tre til fire risikofaktorer er til stede samtidig er risikoen svært høy for å utvikle psykiske vansker. (Sosial- og helsedirektoratet, 2007) Antall risikofaktorer og beskyttelsesfaktorer har betydning, sammen med varigheten av disse og intensiviteten de fremstår med. Risiko- og beskyttelsesfaktorene virker i et komplekst samspill, der de påvirker hverandre gjensidig og på ulike nivå. Kvello illustrerer dette i følgende figur (Kvello, 2015, s. 255):

Figur 1 Komplekse, gjensidige påvirkninger mellom risiko- og beskyttelsesfaktorer

Dette er en nyttig figur i denne undersøkelsen. Barna i undersøkelsen har en felles risikofaktor i at en av foreldrene reiser ut på oppdrag, men hvordan denne virker inn vil variere. Hvilke

beskyttende faktorer vi finner, og hvordan disse virker inn vil være av betydning. Hvordan påvirkes dette av de ulike systemene omkring barnet?

Kvello (2015) trekker også fram systemenes innvirkning på hverandre og viser til Bronfenbrenners økologiske modell i forhold til dette. De miljømessige faktorene rundt barnet beskrives i form av interaksjon mellom ulike systemer. I sentrum av modellen er barnet og dets medfødte egenskaper. Barnet er midtpunktet for systemer som interagerer med hverandre. Aller nærmest er mikrosystemer, som er barnets nære, daglige relasjoner, som familie, venner, barnehage mm. Det neste nivået kaller Bronfenbrenner mesosystemer, og det er der samhandling mellom to eller flere av barnets mikrosystemer foregår og der barnet er en aktiv deltaker. Deretter kommer eksosystemet som er sosiale sammenhenger der barnet ikke er direkte deltaker, men som likevel er viktig for barnets fungering. Eksempler på dette kan være foreldres arbeidsplass eller foreldres nettverk. Det siste nivået kalles makrosystemet, og i dette finner vi samfunnsinstitusjoner og offentlige tjenester. Her tilhører også lover og verdier som har betydning for det som skjer i de andre systemene. (Tetzchner, 2012) Mangler i ett system kan kompenseres via kvaliteten i andre, og både beskyttende faktorer og risikofaktorer vil kunne påvirkes av andre deler av eller nivåer i systemet.

At pappa reiser som hjelper utgjør en risikosituasjon for han selv. Oppdragene kan være knyttet til naturkatastrofer eller konflikter, og det å oppholde seg i slike områder medfører alltid en viss risiko. Hjelpeorganisasjonen vurderer dette løpende og forsøker å minske risikoen, men kan aldri fjerne den helt. På hvilken måte dette får betydning for hjelpernes barn vi henge sammen med de beskyttende faktorene hos barnet og i systemene omkring.

2.2 Resiliens

Noen barn utvikler seg godt selv om de utsettes for betydelige risikofaktorer og belastninger. Resiliens handler om barns motstandskraft mot å utvikle psykiske vansker, og kan sies å være en positiv reaksjon på stress og en konsekvens av beskyttelsesfaktorer. (Kvello, 2015) Begrepet stammer fra fysikken der det beskriver et materiales evne til å gjenvinne sin opprinnelige form eller tilstand etter å ha blitt utsatt for en sterk fysisk påkjenning. (Borge, 2010) Det finnes mange ulike definisjoner av begrepet, men de fleste inkluderer tre forhold i følge Kvello (2015, s. 242): "God utvikling hos høyrisikobarn, å bevare kompetanse under stress/harde prøvelser, og å komme seg raskt og godt etter betydelig motgang/traumer." I denne oppgaven tar jeg imidlertid utgangspunkt i barnepsykiateren Michael Rutters definisjon

av begrepet: "Resiliens er prosesser som gjør at utviklingen når et tilfredsstillende resultat, til tross for at barn har hatt erfaringer med situasjoner som innebærer en relativ stor risiko for å utvikle problemer eller avvik." (Borge, 2010, s. 14; Rutter, 2000) I dette ligger det både en evne til å gjenopprette fungeringen etter en risikosituasjon, men også å opprettholde denne situasjonen og forbedre den på sikt. Barnet lærer av risikosituasjonen og bruker erfaringene videre.

Det er mange faktorer som bidrar til resiliens, både på individ og systemnivå. Kvello trekker fram genetisk betingede forhold som personlighetstrekk, robusthet og temperament, og sier at dette er med på å bygge motstandskraft i barnet. Blant de miljøskapte forholdene trekker han særlig fram forhold knyttet til både familien omkring barnet. Foreldrenes sensitivitet, varme og omsorg for barnet, danner grunnlag for en trygg tilknytning og er viktig for å utvikle resiliens. Barnets selvbilde og erfaringer med å mestre utfordringer gir det tro på muligheten til å kunne påvirke situasjoner det står i, og i et støttende, godt sosialt nettverk utvikles sosiale ferdigheter som er sentrale for å utvikle resiliens. Det har tidligere også vært lagt vekt på at intelligens og kognitive evner har betydning for utviklingen av resiliens, men nyere forskning er ikke entydige i konklusjonene omkring dette. I hvilken grad hjernens kapasitet og tilpasningsevne har betydning for utvikling av resiliens er også et område det forskes på nå. (Kvello, 2015)

For å utvikle resiliens må barnet utsettes for en viss dose risiko. Borge trekker fram at når vi ser en opphopning av risikofaktorer eller at alvorlighetsgraden av risikofaktorene blir for store vil vi sjelden se utvikling av resiliens, fordi risikoen forsterker de tidligere negative opplevelsene. Passe mengde risiko, og rett hjelp til å håndtere denne er derfor avgjørende i forhold til å utvikle resiliens. Resiliens forutsetter således mestring, men er ikke det samme som mestring. (Borge, 2010) I hvilken grad dette vil være relevant i forhold til hjelpenes barn? Det vil være interessant å se nærmere på om vi kan se en positiv utvikling som gir barna kompetanse de kan benytte på lengre sikt. Vil vi kunne se resiliente prosesser som hjelper barna å mestre motgang senere?

2.3 Mestring

Mestring er forskjellig fra resiliens. Borge (2010) sier at mestring i større grad enn resiliens er basert på læring, som kan skje organisert i form av undervisning. Mestring er derfor heller ikke avhengig av risiko, slik resiliens er. Resiliens er utelukkende positivt, mens mestring kan

være både negativt og positivt. Lazarus og Folkman (1984, s. 141) definerer mestring som "constantly changing cognitive and behavioral efforts to manage specific external and/or internal demands that are appraised as taxing og exceeding the resources of the person".

Kvello (2015) trekker fram at studier av blant annet resiliente barn og menneskers stresshåndtering viser at det er viktig å ha en opplevelse av kontroll og tiltro til sine egne forutsetninger for mestring. I tillegg påvirkes mestring av en persons opplevelse av meningsfullhet i situasjonen. Vi kan knytte dette til Antonovskys salutogene spørsmålet: Hvordan kan mennesker som har vært utsatt for sterke påkjenninger likevel ha en god helse? Antonovsky fant et svar i begrepet "Sense and coherence" (SOC) eller "Opplevelse av sammenheng" på norsk. Opplevelse av sammenheng vil si at hvilket syn individet har på livet henger sammen med god helse, uavhengig av påkjenninger han eller hun utsettes for. I følge Antonovsky er det tre forhold som har særlig betydning for opplevelse av sammenheng: i hvilken grad personen opplever at nye situasjoner som oppstår kan påvirkes, er forutsigbare og overkommelige. (Antonovsky, 2012)

Lazarus and Folkman (1984) skiller mellom to hovedtyper mestringsstrategier: emosjonsfokusert og problemfokusert mestring. Ved emosjonsfokusert mestring forsøker man å gjøre noe med opplevelsen av situasjonen, og strategiene her kan handle om å forsøke å flytte fokus fra problemets eksistens eller å lindre ubehaget i situasjonen. Problemfokusert mestring omfatter strategier for å løse selve problemet. Dette kan dreie seg om direkte handlinger, positiv tenkning eller det å søke informasjon omkring problemet med hensikt å løse det. I tillegg kan vi sette på en tredje strategi: unngående. I en unngåelsesfokusert strategi forsøker man å unngå å sette seg i situasjoner som er belastende.

I tillegg kan vi se både direkte og indirekte mestringsstrategier, og aktive og passive løsningsstiler. Kvello har satt dette opp i en tabell for å vise sammenhengene mellom dem (Kvello, 2015, s. 267):

Figur 2 Aktive versus passive mestringsstrategier

	Aktiv stil	Passiv stil
Direkte mestringsstrategi – rettet mot å løse problemet her og nå	Problemløsningen preges av å ta tak i årsakene til vanskene eller konsekvensene av disse, og løse disse.	Fokus på ens egne symptomer og emosjoner Benektelse Fortrengning
Indirekte mestringsstrategi – fokus på bakgrunnsfaktorer	Øke sin innsikt i og kompetanse på problemet Søke råd hos og hjelp fra andre osv.	Bruk av rusmidler Sosial isolasjon Unngåelse Sykemelding osv.

Dette er eksempler som i første rekke er knyttet til barnevern, men modellen vil kunne overføres til mestringsstrategiene barna i denne undersøkelsen benytter. Dette vil jeg komme tilbake til i oppgavens kapittel 4.

I tillegg er det viktig å se på om mestringsstrategiene er hensiktsmessige, uheldige eller skadelige. De hensiktsmessige strategiene bruker en analytisk tilnærming for å analysere og velge gode løsningsstrategier, og vurderer behovet for å søke råde, støtte og hjelp hos andre. Uheldige mestringsstrategier er mer preget av å være basert på tilfeldigheter, der det er stort fokus på det negative heller enn å bearbeiding av følelsene omkring, akseptere og finne løsninger på situasjonen. Skadelige mestringsstrategier er uhensiktsmessige forsøk på å håndtere eller mestre situasjonen. Kvello trekker fram blant annet selvskading, rusmisbruk, panikk og hysteri som eksempler på dette. (Kvello, 2015) Barna i min undersøkelse må mestre en utfordrende situasjon, og det vil være interessant å se på hvilke mestringsstrategier barna velger.

2.4 Relevant forskning

Så vidt jeg kan se finnes det lite eller ingen forskning på dette området. Jeg har gjort søk både i norske og utenlandske databaser, men har ikke funnet forskning som er direkte knyttet til barn av humanitære hjelpearbeidere. Jeg har benyttet søkeord som for eksempel barn, hjelpearbeider, humanitær, humanitært arbeid, pårørende, Røde Kors, m.m. Søkene har vært gjort på norsk og engelsk, og i ulike kombinasjoner av begrepene. Forskning som trekkes fram på nærliggende områder er først og fremst knyttet til amerikanske undersøkelser som igjen baserer seg på barn av forsvarsansatte, ikke humanitære hjelpere. Det er grunn til å tro at slike undersøkelser kan ha begrenset overføringsverdi, ettersom det er store ulikheter når vi sammenligner norske humanitære hjelpearbeidere og amerikanske soldater både i forholdet til rekruttering, oppfølging og systemene omkring operasjonene.

Imidlertid vil jeg likevel trekke fram en av undersøkelsene som er av særlig interesse og kan ha funn som er relevant for min undersøkelse av hjelpernes barn. Rodrigez og Margolin har i 2014 publisert en review der de sammenligner litteratur fra 53 ulike studier fra hele verden omkring familier der en av foreldrene er fraværende en periode. Fraværet er avgrenset til å ha sammenheng med militære oppdrag, migrasjon eller fengsling. Både kvalitative og

kvantitative undersøkelser fra perioden 1993-2013 ble inkludert i utvalget, mens andre rewiwes ble ekskludert. Undersøkelsen har til hensikt å belyse sentrale familieprosesser som finner sted hos barnet og familien for å tilpasse seg det midlertidige fraværet til en av foreldrene. (Rodriguez & Margolin, 2015)

Undersøkelsen deler funnene i fire hovedområder: kommunikasjon mellom familiemedlemmene, karakteristikk ved foreldrerollen, beslutningsmyndighet og endrede familieroller. Rodriguez and Margolin (2015) legger vekt på at kommunikasjonen mellom barnet og forelderen som er borte har en positiv effekt på barnets fungering, og sier at omfanget og hyppigheten av kontakten har betydning for utvikling av emosjonelle og atferdsmessige utfordringer. I fraværperioden må foreldrene finne nye måter å utøve foreldremyndigheten på, når en er borte må den andre overta dennes roller og funksjoner. Den som er igjen hjemme må ta beslutninger alene, samtidig er det viktig å opprettholde begge foreldres autoritet. De endrede familierollene omfatter både instrumentelle og emosjonelle roller, funnene viser at det er vanlig at barna deltar i flere praktiske gjøremål i familien i fraværperioden. Dette kan være utfordrende på kort sikt, men vil også være med på å øke resiliens og forberede barna på voksenrollen. Samtidig trekker de også fram emosjonelle utfordringer i tilknytning til fraværet. En forelders fravær kan skape et følelsesmessig vakum, som det kan synes som om noen barn fyller. Barna har selv behov for støtte, og denne formen for parentifisering kan virke uheldig på barnets utvikling. (Rodriguez & Margolin, 2015)

I undersøkelsen kommer det fram at det foreldrenes fravær innebærer en risiko for barna, men både risiko og resiliensfaktorer har en sammenheng med forhold som fraværets lengde, i hvilken grad det er forberedt, risikoen for den som reiser ut, sosial status, m. m. Prosessene som skjer i familiene under fraværet er også sentralt i undersøkelsen. Både barn og voksne tilpasser seg situasjonen på ulike måter, og dette spiller også inn i forhold til kommunikasjon og mestring av situasjonen. (Rodriguez & Margolin, 2015) Undersøkelsen dreier seg om andre grupper enn det jeg skal undersøke, likevel er det likhetstrekk som gjør at denne er interessant å se nærmere på i forhold til hjelpenes barn. En fellesnevner er foreldrenes midlertidige fraværende, noe som gjør funnene relevante selv om årsaken til fraværet er ulikt fra min undersøkelse.

Forskning fra Norge

Våren 2015 ble det fullført en masteroppgave ved Høgskolen i Lillehammer av Hilde Lindboe som hadde tittelen "Når mor eller far drar i krig". Dette er en kvalitativ studie om barn og unges erfaringer og opplevelser relatert til at foreldrene deltar i militære operasjoner i utlandet. Lindboe har intervjuet barn og unge, og i undersøkelsen kommer det blant annet fram at det er viktig å være oppmerksom på barnas sårbarhet og risiko i tilknytning den følelsesmessige belastningen det er at en av foreldrene drar ut i krig. Samtidig legges det også vekt på barnas mulighet for mestring og forhold som støtter opp under det som hjelper dem i situasjonen. Lindboe trekker også fram betydningen av å anerkjenne barnas bidrag og stolthet over egen innsats i tilknytning til foreldrenes deltakelse. (Lindboe, 2015) Det er grunn til å tro at dette kan ha delvis overføringsverdi i forhold til barn av humanitære hjelpere. På mange områder er det likhetstrekk, men det er også store forskjeller. For eksempel er organiseringen omkring internasjonale operasjoner i regi av Forsvaret annerledes enn ved humanitært hjelpearbeid. Likevel er det sentrale funn i Lindboes undersøkelse som vil være interessante å se i sammenheng med funnene i min undersøkelse. Dette er noe jeg vil komme tilbake til i drøftingen av funnene i oppgaven.

Flere undersøkelser er rettet mot hjelpearbeidere, men jeg har ikke funnet noen som fokuserer på barna deres. Wenche Drevland ved Høgskolen i Stavanger har intervjuet internasjonale hjelpearbeidere om deres erfaringer. Hun skriver i sin rapport "Det er ikke bare enkelt heller" både om hva som motiverer hjelpearbeiderne til å reise ut, og om hvilke utfordringer de møter i forbindelse med oppdragene. Hun skiller mellom indre og ytre motivasjon for å reise ut, men sier at hjelpearbeiderne i hennes undersøkelse hadde vanskelig for å skille mellom hva som var den viktigste motivasjonsfaktoren for å reise ut. Hun er opptatt av at man i denne type arbeid utsettes for ulike typer stress, og trekker fram at hjelpearbeiderne opplever stress både før, under og etter oppdraget. Videre hevder hun at det er liten kultur for å snakke om dette stresset, både mellom hjelpearbeidere og overfor organisasjonen som er arbeidsgiver. Hun sier også at det er den første tiden etter at hjelpearbeideren er kommet hjem etter avsluttet oppdrag som oppleves som den vanskeligste tiden. Hjelpearbeideren har et stort behov for å formidle sine erfaringer, men det er begrenset hvordan både organisasjonen og familien tar imot dette. Det å være hjelpearbeider er i følge Drevland en ensom rolle. (Drevland, 2003)

I 2007 kom det en rapport fra nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) om mestring og stress hos personell som arbeidet både hjemme og ute i forbindelse med Tsunamikatastrofen i Asia i 2004. I denne forskningen kommer det blant annet fram at nivået av stressreaksjoner i etterkant var generelt lavt, men man så en sammenheng mellom eksponeringsfaktorer og stressreaksjoner. Sterke inntrykk, vitneopplevelser, kontakt med ofre, det å måtte avvise mennesker i nød og fare for eget liv og helse hadde stor betydning for rapporterte stressreaksjoner i etterkant. I tillegg rapporteres det også om at mange hadde behov for søvn og hvile og satt igjen med følelser av tomhet/rastløshet/tristhet etter endt operasjon. Belastningen gjaldt både de som var hjemme og i katastrofeområdene. (Thoresen, 2007) Når barna møter dette hos foreldrene hjemme får det også betydning for dem.

3. Metode

Denne oppgaven har til hensikt å beskrive barns erfaringer relatert til at en av foreldrene reiser ut som humanitære hjelpearbeidere. I dette ligger det at jeg ønsker å finne ut hvordan barna tenker og føler i forhold til forelderens reise, og hvilke erfaringer de har gjort seg. Vitenskap søker etter viten om virkeligheten. Når vi skal forske kan det vært nyttig å skille mellom tre ulike nivåer: metodologi, metode og teknikk. Metodologi handler om et grunnleggende epistemologisk nivå, der vi forbinder forholdet mellom teori og empiri. Hvordan oppnår man gyldig viten? Hva er vitenskapelig viten? Det neste nivået er metode som handler om de framgangsmåtene som brukes i forskningen. Hvordan datamaterialet innsamles og bearbeides. Hvordan skal forskeren gå fra som å få svar på spørsmålene? Det siste nivået, teknikk, handler om metodiske hjelpemidler som brukes i forskningen. Eksempler på dette kan være lydopptak eller videofilming. (Thornquist, 2003) Jeg vil her gjøre rede for hvordan jeg har gått frem på de ulike nivåene.

3.1 Vitenskapsfilosofisk forankring

Det finnes ulike vitenskapsteoretiske retninger med ulikt syn og ulike metodologier er utviklet for å innhente ny kunnskap om det forskeren er interessert i å utforske. Eksempler på slike tradisjoner er rasjonalisme, empirisme/positivisme/logisk positivisme, fenomenologi og hermeneutikk. (Thornquist, 2003) I denne studien ønsker jeg å få tak i hvordan barna til hjelpearbeidere opplever det når far reiser ut og både hermeneutisk og fenomenologisk vitenskapsfilosofi kan sees som et utgangspunkt for dette.

Fenomenologisk tradisjon bygger på en antakelse om at realiteten er slik som folk oppfatter at den er. (Kvale & Brinkmann, 2009) Oppmerksomheten rettes mot verden slik den erfares for den som opplever det, ikke mot verden i seg selv. Dette kalles ofte bevissthetsfilosofi fordi fenomenologien analyserer og klarlegger hvordan verden konstitueres av vår bevissthet. (Thornquist, 2003) Skjervheim understreker at fenomenologi ikke er introspeksjon.

Fenomenologi er opptatt av vår væren i verden, som en del av verden. (Skjervheim, 1996)

Hermeneutikk er læren om fortolkning av meningsfullt materiale. Objekter har både et meningsinnhold og et uttrykk for dette innholdet. Vår forståelse baserer seg på fortolkning av innholdet. Forskning blir således en gjensidig prosess der det veksles mellom spørsmål, svar

og fortolkninger, som igjen gir nye spørsmål svar og fortolkninger. Delene kan derfor forstås i lys av helheten, og meningen må sees i sammenhengen vi studerer. (Thomassen, 2006)

Denne studien har ikke til hensikt å komme fram til ny teori, men søker å forstå opplevelsene barna til hjelpearbeiderne har slik at de som er foreldre og organisasjoner som sender hjelpearbeiderne ut på oppdrag kan legge til rette for barna på en best mulig måte. I min studie er det derfor interessant å se på både teorier om fortolkning og menneskelig erfaring, og det vil derfor være elementer av både hermeneutisk og fenomenologisk retning. Å undersøke barnas opplevelser kan på den ene siden sies å være fenomenologisk forankret fordi det er deres opplevelser som er i fokus. På den annen side gjør jeg også en fortolkning av materialet i undersøkelsen og er således også nær hermeneutikken.

Tradisjonelt har det vært et skille mellom disse to vitenskapsfilosofiske retningene, men hermeneutisk og fenomenologisk vitenskapsfilosofi har nærmet seg hverandre, og krever ikke lengre et skarpt skille. Dette støttes også av professorene Dahlberg, Gjengedal og Råheim som i en artikkel setter søkelyset på skillet mellom disse tradisjonene. De sier at det hovedskillet som ofte trekkes fram er mellom beskrivelse og tolkning, og stiller spørsmål ved om det fokuseres for mye på forskjellene mellom fenomenologi og hermeneutikk. Det er interessant å se på erfaringer i alle variasjoner, nyanser og sammenhenger. De hevder at det er lite hensiktsmessig å tvinge forskere til å skille mellom fenomenologisk og hermeneutisk tilnærming. Isteden ønsker det en debatt der fokuset blir på hvordan man kan praktisere åpenhet og diskusjon omkring forforståelsens rolle. (Dahlberg, Gjengedal, & Råheim, 2010)

3.2 Valg av metode

For å få svar på hvilke opplevelser barn har knyttet til at far reiser som hjelpearbeidere i internasjonale humanitære oppdrag må jeg ta utgangspunkt i det undersøkelsesdesignet som er best egnet til å belyse problemstillingen. Jeg studerer en gruppe som ikke er utforsket i norsk sammenheng og derfor er det nødvendig å innhente primærdata. Jeg har valgt å bruke kvalitativ metode, fordi den er godt egnet til å gå i dybden, og få forståelse og nærhet til fenomenet som undersøkes. Dette designet har til hensikt å få fram så mange nyanser og detaljer som er mulig, samtidig forsøkes det å få en helhetlig forståelse av forholdet mellom person og konteksten han eller hun befinner seg i. Data uttrykkes gjennom et meningsbærende språk, som i denne sammenheng samles inn gjennom intervjuer med barn av hjelpearbeidere. Dette er en induktiv metode for datainnsamling, der undersøkelsen dreier seg

om å samle inn data så åpent som mulig og med så få føringer som mulig. Fordelen med kvalitativ design er at åpenheten gir muligheter for nyanserte data. Fordi jeg undersøker få enheter gir designet også mulighet for å komme nær den som blir undersøkt. Metoden er fleksibel og problemstillingen kan endres etter hvert som vi får vite mer. (Jacobsen, 2010)

Jeg har intervjuet barn som har erfaringer med at en av foreldrene reiser ut i humanitært hjelpearbeid. Målet var at jeg gjennom dette skulle få et dypere innblikk i deres erfaringer knyttet til at far reiser. Intervju er godt egnet til å få innblikk i en persons erfaringer, tanker og følelser, og dette er den mest vanlige metoden innenfor kvalitativ forskning. (Thagaard, 2013) I intervjuer har informantene mulighet til å komme med umiddelbar tilbakemelding dersom de ikke forstår spørsmålet eller ønsker oppklaring. Dette kan være særlig viktig når jeg forsker på barn. (Kvernmo, 2005)

3.3 Min rolle som forsker

Vitenskapsteori er ikke lengre opptatt av at forskeren skal være nøytral og uten innvirkning på kunnskapsutviklingen, men ser isteden på forskerens ståsted, faglige interesser, motiver og personlige erfaringer som sentrale i forhold til valg av problemstilling og metode.

"Spørsmålet er ikke hvorvidt forskeren påvirker prosessen, men hvordan" sier Malterud. (2011) Målet blir derfor å være bevisst hva man som forsker har med seg inn i prosjektet.

Forforståelsen beskrives av Malterud som den ryggsekken vi bringer med oss inn i prosjektet, og sier at dette ofte også henger sammen med motivasjonen til å sette i gang forskning omkring et bestemt emne. (Malterud, 2011) Min forforståelse for å skrive om hjelpernes barn har vært knyttet til flere ting og både mine personlige erfaringer, utdanning og arbeidserfaring spiller inn sammen med den teoretiske rammen. En av antakelse har dreid seg om at utfordringene knyttet til det å være barn av hjelpere er noe det ikke snakkes om. Jeg erfarte selv som barn at det var vanskelig å sette mine egne behov opp mot behovet som katastrofeutsatte mennesker hadde, og for meg var det å si nei til å la min far reise ut i praksis umulig. Jeg antok før jeg gikk inn i denne undersøkelsen at det kunne være flere som følte det på samme måte som jeg gjorde. Samtidig har jeg også vært bevisst på at dette er et dilemma som det også kan være vanskelig å sette ord på til foreldrene, og like vanskelig å fortelle om til meg som utenforstående. Denne bevisstheten har derved ført til at jeg har vært opptatt av å legge til rette for at de har kunnet fortelle sin historie uten å bli presset og uten å utlevere foreldrene.

Jeg har gjennom forarbeidene til oppgaven blitt kjent med hjelpearbeidere som forteller at det er vanskelig å sette ord på utfordringene knyttet til oppdragene de reiser ut på. Noen forteller om at det er liten kultur for å snakke om dette, blant annet fordi de er redd for at dette kan gå ut over mulighetene de har til å bli sendt ut på nye oppdrag. Dette støttes også av andre undersøkelser. (Drevland, 2003) På bakgrunn av dette har jeg hatt en forforståelse av at dette også er noe som vil spille inn på erfaringene som barna til hjelperne har. Hvis foreldrene ikke snakker om det som er vanskelig vil det påvirke barnas opplevelse.

3.4 Rekruttering, utvalg og antall

I forskning må vi sørge for utvalgsstrategier som gir oss best mulig svar på det som skal undersøkes, rekrutteringen av informanter i kvalitative undersøkelser har derfor et klart mål. Dette kalles et strategisk utvalg, der forskeren tar utgangspunkt i målgruppa som skal til for å få samlet inn nødvendig data før han velger ut personer fra denne målgruppa. Utvalget blir derfor ikke representativt, men hensiktsmessig. (Johannessen, Tufte, & Christoffersen, 2010)

For å rekruttere deltakere til prosjektet hadde jeg først kontakt med Rolf Borgos og nettverket for nødhjelps og bistandsarbeidere: "Borte bra men hjemme....". Fra han fikk jeg kontaktopplysninger til kontaktpersoner i tre av organisasjonene i Norge som sender ut hjelpearbeidere til internasjonale humanitære operasjoner. Jeg sendte en mail med et informasjonsbrev (Vedlegg 1) til disse organisasjonene, som videresendte informasjonen til aktuelle hjelpearbeidere. Dette førte ikke til noen henvendelser. I tillegg sendte jeg informasjonsskrivet til ytterligere to organisasjoner. Fra den ene organisasjonen var det heller ingen respons, mens fra den andre var det 17 familier med til sammen 27 barn som tok kontakt.

I utgangspunktet hadde jeg satt som et inkluderingskriterium at barna jeg intervjuet skulle være over 12 år og ha en forelder som hadde reist ut på oppdrag for en humanitær hjelpeorganisasjon, mens barnet var igjen hjemme. Med tanke på barnas modning og refleksjonsevne fant jeg det hensiktsmessig å ta utgangspunkt i denne aldersgruppa. Barn i denne alderen er i en fase av livet der de gradvis løsriver seg, og samtidig vil det som skjer med foreldre på humanitære oppdrag i utlandet påvirke dem i stor grad. (Bugge, 2008) I denne aldersgruppa er barna også i stand til å forstå skriftlig og muntlig informasjon om prosjektet, samtidig som at de er mer kognitivt modne enn de mindre barna. (Backe- Hansen & Frønes, 2012)

Av de 27 barna som meldte seg, enten selv eller via foreldrene, var det 7 barn som var under 12 år og derfor ble holdt utenfor undersøkelsen. 12 av de som tok kontakt var over 18 år. 7 barn var i aldersgruppen 12-18 år som var ansett som kjernegruppen. I tillegg kom det 1 barn som var 11 år, men ville snart bli 12. I samråd med foreldrene valgte jeg å inkludere henne i kjernegruppen.

Jeg valgte å intervju 7 av barna i kjernegruppen. I tillegg til disse valgte jeg å intervju et av barna som var over 18 år, Åsa. Hun tok kontakt med meg via mail og fortalte at hun hadde en historie som det kunne være viktig å få fram i denne sammenheng. Det siste barnet i kjernegruppen ble ikke intervjuet fordi jeg vurderte at jeg nådde et metningspunkt med informantene jeg allerede hadde snakket med. I følge Thagaard (2013) bør omfanget av et kvalitativt utvalg være slik at antall deltakere ikke er større enn at det er mulig å gjennomføre omfattende analyser. Samtidig vurderes dette i forhold til et metningspunkt, det vil si når studiet av flere enheter ikke gir ytterligere forståelse av det fenomenet vi studerer.

I følge Malterud øker ikke undersøkelsens overførbarhet proporsjonalt med antall informanter i materialet. Kvaliteten på datamaterialet kan være viktigere enn antallet personer. Dersom det blir for mange informanter i undersøkelsen kan forskeren miste oversikten, og analysen blir overfladisk. Det kan være vanskelig å vite når man når metningspunktet. Vi vet jo aldri hva det neste intervjuet fører med seg. (Malterud, 2011) Etter de siste intervjuene satt jeg igjen med en følelse av at det ikke hadde kommet så mye nytt, og for ikke å miste oversikten over materialet valgte jeg å stoppe ved 7 informanter fra kjernegruppen. Jeg må imidlertid være åpen for at det kan ha vært andre ting enn metningspunkt som også spilte inn på min opplevelse, for eksempel kan jeg ha hatt en dårlig dag eller jeg kan ha mislykkes med å skape en trygg ramme for samtalene. I analysen av intervjuene i etterkant så jeg at det hadde kommet ny kunnskap også i de siste intervjuene, på den annen side er utvalget slik det er i undersøkelsen nå tilstrekkelig til å belyse problemstillingen og ikke for stort til at jeg mister oversikten.

3.5 Intervju

I alle intervjuer er det viktig at informanten ivaretas, men dette blir ekstra viktig når barn deltar i forskningen. I relasjonen ligger det allerede en skjevhet knyttet til rollene som barn-voksen, og det er derfor viktig å ha fokus på å opptre særlig respektfullt og imøtekommende i forhold til det barnet kommer med. Målet er at barnet føler seg trygt og derved tør komme

med sine egne opplevelser og erfaringer, istedenfor det han eller hun tror at intervjueren vil høre. (Kvernmo, 2005)

Alle intervjuene jeg hadde med barna under 18 år, med unntak av ett, ble gjennomført hjemme hos familiene. Jeg hadde avtalt intervjuene og møtestedene med barnas foreldre gjennom mailkontakt og pr telefon. Det siste av intervjuene av barna ble gjennomført via Skype på grunn av lange avstander. Dette var noe jenta selv foreslo, og hun virket komfortabel med å kommunisere via PC. Intervjuet av Åsa foregikk på en cafe, etter hennes ønske. Avtale om intervju og kommunikasjon i forkant av dette ble gjort med henne direkte. Da vi møttes var det mange mennesker på kafeen, men vi fant en skjermet krok som gjorde at vi kunne snakke uforstyrret.

Gamst og Langballe beskriver i sin doktoravhandling ulike faser et intervju med barn består av. Den Dialogiske Samtalemotoden som denne kalles, ble utviklet gjennom studier av dommeravhør av barn som er gjennomført i Norge i perioden 1986 – 2002. Hensikten er å styrke barns muligheter til å bli forstått og hørt. (Gamst, 2011) Metoden dannet et grunnlag for hvordan jeg forberedte, bygde opp og gjennomførte intervjuene. Jeg utarbeidet en intervjuguide (Vedlegg 2) og valgte semistrukturert intervju. Denne intervjuformen krever at jeg som intervjuer er godt forberedt slik at samtalen ledes innenfor de gitte rammene, samtidig som informanten får rom for å styre samtalen i stor grad. (Kvernmo, 2005) Selv om intervjuguiden var detaljert ble denne kun brukt som et grunnlag for samtalene. Jeg kjente godt til de ulike spørsmålene og kunne derfor følge barnet fritt.

I familier der søsken skulle intervjues valgte jeg å snakke med hvert barn for seg. På denne måten forsøkte jeg å oppnå at den enkeltes synspunkter kom tydelig fram, uten hensyn til hva søsken sa eller var opptatt av. Jeg la stor vekt på at barna skulle føle seg trygge og snakket jeg med hvert enkelt barn om hensikten med samtalen og hva informasjonen skulle brukes til. I tillegg vektla jeg at de bestemte selv om de ville være med i forskningen og ba om barnas tillatelse til å ta opp samtalen. Alle barna samtykket til deltakelse og lydopptak.

Etter den innledende fasen der barna og jeg presenterte oss og avklarte hensikten med intervjuet, stilte jeg åpne spørsmål omkring det at faren reiste ut på humanitært oppdrag. Barna var åpne og fortalte mye om dette. Jeg var oppmerksom på å forstå barna best mulig og gikk ofte noen ekstra runder for å sjekke ut at jeg hadde forstått dem riktig eller for å få utdypet noe de hadde vært inne på tidligere. I avslutningen av intervjuet la jeg vekt på å avrunde intervjuet på en slik måte at barnet føler seg ivaretatt. Jeg spurte alle barna om det var

noe mer de ville si eller om det var andre spørsmål som de gjerne ville at jeg skulle ha stilt dem. Det var viktig for meg at barnet skulle gå ut av intervjuet med positive følelser, noe som kan være særlig viktig i forhold til sårbare tema. (Kvernmo, 2005)

3.6 Analyse

For å analysere den samlede datamengden har jeg brukt innholdsanalyse med systematisk tekstkondensering, der data deles inn i tema eller kategorier for deretter å forsøke å finne sammenhenger mellom kategoriene. Denne analyseformen har til hensikt å forenkle data for å få oversikt, for deretter å sette det sammen i en større sammenheng (Jacobsen, 2010). Jeg har valgt å bruke Lundman og Graneheims kvalitative innholdsanalyse. Denne tar utgangspunkt i at hele teksten, her vil det si de transkriberte intervjuene, er en del av analysegrunnlaget.

Selve analysen deles inn i fem ulike nivåer: meningsbærende enhet, kondensert meningsbærende enhet, kode, underkategori og kategori. (Lundman & Graneheim, 2008)

Da intervjuene var gjennomført startet den systematiske analysen umiddelbart. I arbeidet med å lytte til lydopptaket og transkribere teksten reflekterte jeg over innholdet, og begynte å identifisere meningsbærende enheter som dannet grunnlaget for kondenseringen. I denne delen av prosessen hørte jeg andre og nye ting, som jeg ikke oppfattet på samme måte mens jeg gjennomførte intervjuet.

Så fort jeg var ferdig med å transkribere alle intervjuene lagde jeg et skjema som jeg brukte til å bearbeide og analysere data. I dette satt jeg først inn tekst fra hvert intervju og analyserte teksten for å finne fram til kondenserte meningsbærende enheter og koder (Se Tabell 1 neste side). Lundman og Granheim beskriver denne prosessen og tar utgangspunkt i en meningsbærende enhet som ord, meninger og deler av tekst som hører sammen gjennom sitt innhold og sammenheng. Under analyseprosessen kondenseres teksten til en kortere og mer håndterbar tekst, samtidig som det sentrale innholdet beholdes. Deretter abstraheres teksten til et høyere logisk nivå, før det settes en kode eller etikett som beskriver innholdet. Til slutt samles kodene i ulike kategorier som naturlig hører sammen. Innholdet i en kategori er nært beslektet, samtidig som de skiller seg fra andre kategorier. (Lundman & Graneheim, 2008)

I praksis var dette en tidkrevende prosess. Jeg arbeidet systematisk med hvert intervju for seg og kondenserte teksten bit for bit. Jeg forsøkte å tolke og forstå teksten for å få en forståelse for hva det var barna var opptatt av. Jeg leste teksten flere ganger, og skrev ned umiddelbare

tanker og spørsmål som kom opp underveis. Da jeg hadde kondenserte den meningsbærende teksten begynte jeg å sette merkelapper eller kode på hver del.

Tabell 1 Eksempel på analysetabell

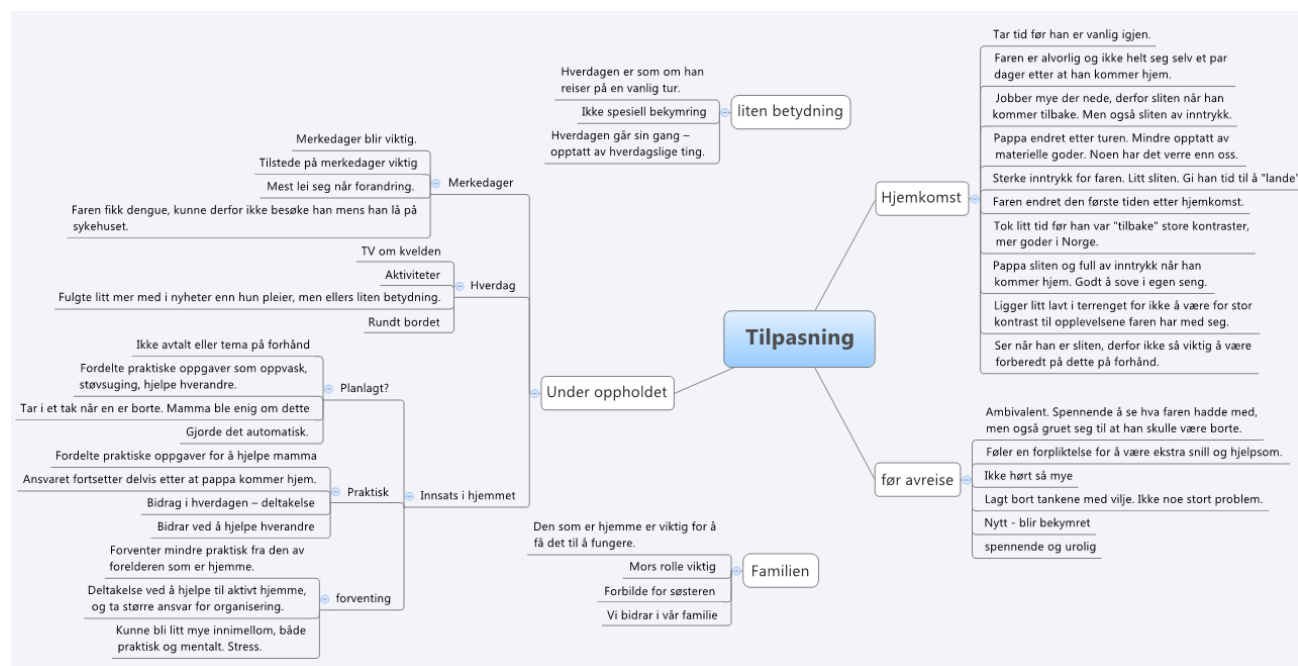
Meningsbærende enhet	Kondensert meningsenhet	Kode	Underkategori	Kategori
Jeg er jo selvfølgelig veldig stolt av pappa, men er jo bekymret også. I hvertfall når de drar til katastrofeområder.	Veldig stolt av pappa, men bekymret også. I hvertfall når de drar til katastrofeområder.	Både stolt og bekymret	Delte følelser	Ambivalens
Vi snakket om det. Og vi snakket med pappa også. Han tenkte sånn at hvis det er helt uaktuelt for dere at jeg drar igjen så skal jeg ikke dra, men dere må liksom tenke sånn "nå skal jeg ned og gjøre en viktig jobb". Og det jeg sa i stad om at "nå skal jeg gjøre en viktig jobb for de som var der". Og da tror jeg at alle kommer jo til den beslutningen, at det var viktigere for alle der nede at han kom enn at det var viktig for oss at han ble.	Pappa tenkte at hvis det er helt uaktuelt for dere så skal jeg ikke dra, men dere må tenke "nå skal jeg ned og gjøre en viktig jobb". Og da tror jeg alle kommer til den beslutningen, at det var viktigere for alle der nede at han kom enn at det var viktig for oss at han ble.	Viktig jobb som skal gjøres. Deltakelse i beslutningen. Vekter mot behovet	Fokus på oppdraget	Ambivalens

Jeg laget først ett slikt skjema pr intervju, hvert av disse var fra 7-17 sider. Etter at jeg hadde jobbet med hvert enkelt intervju for seg samlet jeg alle skjemaene til ett stort skjema. For å skille barna fra hverandre brukte jeg ulike farger, slik at jeg kunne gå tilbake til hver person dersom jeg trengte å se teksten i sammenheng. Jeg skrev ut alle sidene i dette, og klypte dette opp i mindre deler der hver kode var for seg. De delene av teksten som hadde samme eller lignende koder ble samlet i grupper for seg, i et forsøk på å se sammenhenger mellom innholdet. Til å begynne med var det mange grupper, men ved å jobbe med dem så jeg at noen kunne samles ytterligere under felles kategorier og underkategorier.

I denne prosessen benyttet jeg meg også av tankekart der jeg satt inn funnene for å få bedre oversikt. Jeg brukte et dataprogram i forhold til dette, Xmind. Der kunne jeg sette inn tekst samlet i koder, underkategorier og kategorier, og arbeide videre med analysen av teksten i

tankekartet. Jeg gikk flere runder der jeg gikk mellom kategori og til meningsbærende enhet for å se om dette kunne forstås på andre måter.

Figur 3 Eksempel på tankekart

Til slutt kom jeg fram til tre kategorier knyttet til temaene hverdagsliv, ambivalens og mestring, som også er de overskriftene jeg bruker i presentasjonen av funnene i del 4.

3.7 Forskningsetiske refleksjoner

All vitenskapelig forskning krever at forskeren forholder seg til de etiske prinsippene som ligger til grunn for forskningen. (Thagaard, 2013) Det er nærliggende å ta utgangspunkt i Helsinkideklarasjonen av 1964 som sammenfatter etiske prinsipper for medisinsk forskning. Helsinkideklarasjonen brukes aktivt over store deler av verden, og ingen som arbeider med forskningsetikk kan unngå å forholde seg til denne. (De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2014) Undersøkelsen ble meldt til Norsk Samfunnsvitenskapelige datatjeneste som gav tillatelse til gjennomføringen av prosjektet. (Vedlegg 3)

De nasjonale forskningsetiske komiteene identifiserer ulike prinsipper for forskning. Dette er prinsipper som respekt, gode konsekvenser, rettferdighet og integritet. (De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2014) I tillegg identifiseres 14 punkter som er relevant for de etiske overveielserne. Av disse vil jeg her særlig trekke fram samtykke og konfidensialitet.

Det er en forutsetning at de som deltar i undersøkelsen har gitt et informert samtykke til å delta frivillig i intervjuet. Dette innebærer at de har kompetanse til å avgjøre om de vil delta eller ikke, at frivilligheten er absolutt, at de har fått full informasjon om undersøkelsens hensikt og at de har forstått informasjonen som ble gitt. (Jacobsen, 2010) I min undersøkelse var det to parter som skulle samtykke; foreldrene og barna selv. (Vedlegg 4) Juridisk sett kan barn over 16 samtykke på egne vegne, dersom foreldrene er informert om innholdet og hensikten med undersøkelsen. For å stadfeste posisjonen barn har som aktører i samfunnet er det viktig at de selv får samtykke aktivt til å være med på forskningen, selv om foreldrene har samtykket fra før. (Backe- Hansen & Frønes, 2012)

Konfidensialitet er et annet viktig etisk prinsipp i forskningen. I dette ligger det at jeg som forsker sørger for at personopplysninger ikke blir spredt og at enkeltpersoner ikke kan identifiseres i presentasjonen av funnene. (Jacobsen, 2010) For å ivareta dette oppbevarte jeg listene med navn og kontaktopplysninger på barna adskilt fra øvrige opplysninger. Jeg opprettet kallenavn på barna, slik at jeg kunne skille intervjuene fra hverandre, men uten at dette kunne kobles til virkelige personer. I presentasjonen av funnene generaliserer jeg opplysninger som kan identifisere enkeltpersoner.

Om å forske på barn

De siste årene har det blitt stadig vanligere ikke bare å forske på barn, men også for og med barn. Dette omtales som et paradigmeskifte i barneforskning. (Backe- Hansen & Frønes, 2012) Forandringsfabrikken er et godt eksempel på ungdommer som har et stort engasjement i kunnskapsutvikling gjennom forskning. (Forandringsfabrikken, 2016)

Et viktig premiss for all kvalitativ forskning er at relasjonen og den som skal intervjues blir nær og god. Når informanten er barn blir dette ekstra viktig, både for å ivareta barnet i situasjonen, men også for å legge til rette for at de formidler det de er opptatt av. Et intervju kan sette i gang overveielser og tanker som tidligere har vært skjult for deltakeren. (Malterud, 2011) Dette er noe jeg var bevisst på i intervjusituasjonen. Ved å la barna fortelle fritt var det de som styrte hvor langt de ville gå og hva de ville fortelle om. I tillegg var jeg opptatt av å jakte på ressurser og mestring, heller enn å lete etter problemer.

Samtidig er det viktig å ta imot det som eventuelt kommer i samtale med barna. Jeg visste jo ikke på forhånd om barna hadde traumatiske eller dramatiske opplevelser. Samtidig vet vi at

det å snakke om erfaringer som kan ha vært stressende eller vanskelig også ha en terapeutisk effekt i seg selv. (Gamst, 2011) En god relasjon mellom intervjuer og barnet er sentralt. Det å møte barnas fortelling på en god måte, og samtidig gi dem opplevelse av å bli sett og hørt kan i seg selv være positivt. Dette er også noe som andre trekker fram som sentralt i vanskelige, men viktige samtaler med barn. (Kinge, 2016; Ruud, 2011)

3.8 Metodediskusjon – holder dette mål?

Vitenskapelig kunnskap skal være et resultat av systematisk, kritisk refleksjon. Malterud legger vekt på begrepene refleksivitet, relevans og validitet som grunnleggende betingelser for vitenskapelig kunnskap. Refleksiviteten handler om forskerens forutsetninger og tolkningsramme, og det er her viktig at forskeren evner å sette spørsmålsteget ved egne fremgangsmåter. Relevans dreier seg om hva kunnskapen skal brukes til, det å bringe ny kunnskap som kan brukes er et viktig prinsipp i forskningen. Validitet handler om gyldighet og om funnene kan overføres til andre lignende situasjoner innenfor samme område eller til andre lignende områder. (Malterud, 2011) Uavhengig av hva slags empiri det dreier seg om stilles det krav om at den må være gyldig og relevant, og pålitelig og troverdig. Gyldighet og relevans er det vanlig å dele i to: intern gyldighet som handler om vi faktisk måler det vi tror vi måler, og ekstern gyldighet som dreier seg om resultatene fra et avgrenset område er overførbart til andre sammenhenger. Med pålitelighet og troverdighet menes at undersøkelsen må være til å stole på. En måte å undersøke dette på er ved å se om vi ville få tilnærmet lik det samme resultatet hvis vi hadde gjennomført den samme undersøkelsen en gang til. (Jacobsen, 2010) Hvordan kan vi vurdere denne undersøkelsen ut i fra dette?

Et sentralt spørsmål knyttet til validitet er om mine funn har overføringsverdi til andre organisasjoner. En av utfordringene knyttet til denne undersøkelsen var å skaffe deltakere. At alle informantene kom fra samme organisasjon, kan ha betydning for overføringsverdien. Grappa jeg ønsket å undersøke viste seg i praksis å være vanskelig å få tak i. Dette ført til et noe begrenset utvalg av informanter. Mailen som ble sendt til de ulike organisasjonene var likelydende, men det var kun hjelpearbeidere tilhørende Røde Kors som valgte å melde seg til å bli med. Det er relevant å stille spørsmål med hva årsaken til dette var og hvordan dette eventuelt kan ha påvirket min undersøkelse.

Sammen med min henvendelse skrev Head Field Personel Unit fra Røde Kors en egen beskrivelse av prosjektet og oppfordret delegatene til å ta kontakt med meg. Dette kan ha gitt

delegatene en "aksept" fra arbeidsgiver som gjorde det lettere for dem å bli med på undersøkelsen. En annen forklaring kan også være at brevet ble sendt ut til 290 delegater i Røde Kors. Dette er mange, selv om ikke alle disse har barn og derved har vært aktuelle som deltakere i prosjektet. En tredje forklaring kan være knyttet til Røde Kors som organisasjon. Det kan være forhold ved organisasjonen som spiller inn, slik som for eksempel særlig fokus på delegatene og deres familier, kultur i organisasjonen for å snakke om det som er vanskelig, osv. Her blir det kun antakelser fra min side, men det er likevel et viktig spørsmål det er interessant å ha med seg i vurderingen av mine funn.

For å sikre refleksiviteten i undersøkelsen har jeg fulgt de forskningsmessige og etiske kravene slik jeg har redegjort for i dette kapittelet. I tillegg var jeg opptatt av å være bevisst egen ramme for arbeidet. Forforståelsen jeg hadde notert meg før jeg gikk inn i arbeidet var noe jeg forsøkte å være bevisst, samtidig som det var viktig for meg å lytte til hva barna var opptatt av. Det samme gjaldt min egen historie, dilemma jeg hadde kjent på var det ikke gitt at barna i undersøkelsen kjente på. Nærhet til materialet kan være en forskningsmessig utfordring, samtidig kan passe nærhet være med å gi et godt grunnlag for å arbeide med et tema. Min far reiste aldri ut som humanitær hjelpearbeider, og jeg arbeider i dag ikke med familier i Forsvaret. Jeg ser derfor at jeg har hatt en interesse for tema, men uten at dette har kommet for nært meg personlig.

Før jeg gikk inn i undersøkelsen hadde jeg også en forventning om at jeg skulle møte barn som i stor grad kunne oppfattes som passive pårørende til hjelpearbeiderne. I intervjuene møtte jeg barn som var aktive aktører i egne liv, og som tok ansvar for egen mestring.

Litteraturgrunnlaget som jeg hadde sett for meg før jeg snakket med barna ble derfor noe endret, sammenlignet med hva jeg så for meg på forhånd.

4. Mine funn

Problemstillingen for denne oppgaven er *Hvilke opplevelser har barn knyttet til at far reiser som hjelpearbeider i internasjonale humanitære oppdrag?* I samtalene med barna har jeg fått belyst dette fra flere sider. De forteller historier som har mange fellesnevner selv om de har opplevd det ulikt at far reiste ut som hjelper. Jeg har valgt å presentere det barna forteller om sine opplevelser inn under følgende tema: tilpasning, ambivalens og mestring. Dette er overskrifter som kom fram gjennom analysen av intervjuene. Tilpasning handler om hvordan barna møter situasjonene som oppstår i hverdagen når pappa er borte. Dette handler i stor grad om ytre forhold, alt fra praktiske utfordringer til hvordan farens fravær påvirker dem. Ambivalens dreier seg om hvordan barna er stolte og bekymret på en gang. Selv om graden og omfanget varierte, var ambivalens noe alle fortalte om. Det siste tema har jeg kalt mestring, her forteller barna om hvordan de håndterer følelsene som opplevelsene fører med seg. Barna finner strategier som gjør at de mestrer situasjonen.

Jeg vil her fortelle om funnene knyttet til de tre ulike temaene. Jeg presenterer først barnas intervjuer, før jeg skriver om Åsa. Denne inndelingen har jeg gjort fordi historiene de forteller er svært ulike. Deretter drøfter jeg de ulike temaene hver for seg.

4.1 Tilpasning – om hverdagen når pappa reiser

Det er flere av barna som forteller om det første møte med farens reise som noe som gjorde dem spent og urolige. En av jentene sier *"Jeg hadde jo ikke hørt så mye om det landet fra før. Men jeg skjønnte jo at han skulle ned dit, og jeg hadde jo hørt at det hadde vært en sånn orkan der da, så jeg ble jo litt bekymret"*. For flere av barna handler bekymringen om at de har fått vite gjennom media eller på skolen at noe har skjedd i området som faren skal reise til. For de fleste har det gått få dager mellom beskjed og avreise, dette er noe barna gir uttrykk for at de synes har vært greit. De har visst at faren har stått i beredskap for en hjelpeorganisasjon, og samtidig som de kjenner uro, er det flere som forteller at de synes det var spennende i dagene fram mot avreise. Et av barna sier *"Han kom hjem med en stor metallkoffert som han skulle reise med. Og så husker jeg at det var veldig spennende å se hva han hadde med seg, han skulle være borte en stund. Men jeg husker også at jeg grudde meg til at han skulle være borte så lenge."*

Etter avreise reagerer barna svært ulikt. Særlig de eldste barna gir uttrykk for at de var lite berørt. Ett av dem sier *"Jeg tenkte egentlig ikke så veldig mye på det. I hverdagen så forsvant det litt fra tankene mine."* En annen sier *"Det var liksom helt vanlig, det gikk ikke inn på meg."* Samtidig er det flere av de yngste som beskriver at den første tiden etter avreise var vanskelig. De er bekymret for faren og savnet er stort like etter at han har reist. En av jentene sier *"Det var mest i starten som jeg har følt at det var vanskelig, for da visste jeg ikke helt hva det var han skulle."* For henne ble det utfordrende å være med på hverdagsaktiviteter de første dagene. Hun forteller at hun skulle på trening den første dagen etter at faren hadde reist, men sier *"Jeg husker at jeg var veldig lei meg. Da gråt jeg før jeg dro, men så sa mamma at hun trodde det kom til å hjelpe og dra og gjøre noe annet."* Flere av de andre barna forteller også om uro de første dagene etter avreise, men sier det ble lettere etter hvert.

Mange av barna er også opptatt av merkedager og spesielle anledninger når de snakker om farens fravær, dette gjelder både de eldste og de yngste barna. De forteller om at pappa var borte på 17. mai eller kom hjem til jul, og at det var viktig for dem. Samtidig er de også opptatt av fraværet fra hverdagssituasjonene. Faren er savnet rundt bordet ved måltidene, om kvelden når de skulle se TV eller når de skulle si god natt om kvelden. Et av barna formulerer det slik: *"Vi pleide å være ute sammen og kaste ball og sånn. Det pleide pappa og jeg og gjøre. Det var sånn at noen ganger hadde jeg lyst til å gå ut og gjøre det, og da vet jeg at ikke pappa er her. Det er litt rart"*. Dette er hverdagssituasjoner der de merker seg fraværet til faren, men for de fleste får dette få konsekvenser ut over at de kjenner på savnet.

Selv om flere av barna sier at farens oppdrag ikke påvirket dem så mye i hverdagen, forteller likevel alle at de bidro ved å ta større del i oppgaver som måtte løses hjemmet. En av dem beskriver dette slik: *"Det kunne bli litt mye med alt ting som skulle gjøres og sånn. Uten om det tror jeg ikke det var så mye. Det var noen dager mamma hadde litt mye og jeg hadde litt mye. Da kunne det bli litt sånn at jeg ble litt stressa. Det ble mye både mentalt og praktisk."* Økt deltakelse i husarbeid og middagslaging når faren var ute var vanlig. Noen av familiene hadde snakket om dette allerede før faren reiste, mens for andre var dette noe som gikk seg til etter hvert. Et av barna sier: *"Jeg tror mamma ble litt lei av at hun alltid måtte lage mat og det ble litt vanskeligere for henne når det var bare hun som var hjemme. Så da måtte broren min og jeg også ta i litt mer. Det var noe vi ble enige om. Eller mamma ble enig om det."*

Flere av barna gir også uttrykk for at de også så at de ikke kunne forvente like mye fra moren under oppdraget, som tidligere. Mange sier de tok mer ansvar for egne hverdagsaktiviteter, for

eksempel ved å sykle eller sitte på med andre til treninger istedenfor å forvente å bli kjørt. I tillegg er det flere av barna som legger vekt på hvordan søsknene hjelper hverandre i større grad mens faren er borte. Dette gjaldt praktiske oppgaver som lekser og middagslaging, men også som støtte for hverandre. En forteller *"Hvis søsteren min trengte hjelp så kunne jeg hjelpe i stedet for at mamma måtte hvis hun hadde det travelt"*. En annen sier *"Vi er veldig flinke til å bidra hvis det er noen som trenger hjelp. Vi er flinke til å hjelpe hverandre. Vi stiller alltid opp for hverandre."*

Etter hjemkomsten er det en del som forteller om at faren er forandret de første ukene. Noen sier at det var en overgang for faren å komme inn i arbeidsoppgaver igjen, etter at de som var hjemme hadde mestret dette på egenhånd. Et av barna beskriver dette slik: *"Det var jo litt annerledes igjen, fra å ha pappa der, til å bli vant med at han ikke var der, og så bli vant med at han var der igjen."* Noen beskriver at dette tar noen dager, andre sier en uke eller mer. Flere av barna sier også at de tror inntrykkene faren har med seg fra oppholdet i utlandet preger han i de første ukene. Et av dem forteller at faren ikke tulla like mye som han pleide, de første dagene etter at han kommer hjem var det en mer alvorlig stemning i huset. En annen forklarer det slik: *"Det er ganske stor kontrast mellom de landene han har vært i og Norge, og vi er kanskje litt mer bortskjemte i Norge enn i det landet. Og komme tilbake hit det er sikkert litt rart. Så det tok sikkert litt lengre tid. Så vi lot han få den tiden på en måte."* Andre er også opptatt av at faren har jobbet og opplevd mye på oppdraget og at det er med på å gjøre at han trenger tid etter hjemkomsten. *"Ja, jeg merket jo at han var sliten. Og det sa han også. Men jeg tror på en måte det var godt å komme hjem og sove i sin egen seng noen dager også."*

4.2 Åsa og tilpasning

Åsa forteller også om flere ting hun har gjort for å tilpasse seg situasjonen da faren reiste ut på oppdrag. Som barna ble hun bekymret hver gang faren skulle dra, men for Åsa gikk dette ikke over etter kort tid. Isteden ble det verre for hver gang faren dro. Åsa beskriver det slik: *"Jeg var livredd. Jeg var stresset fra han dro til han kom hjem. Når han landet var jeg trygg."*

Når faren var ute på oppdrag forteller hun at hun bidro hjemme ved å ta større del i husarbeidet og ta mer ansvar. Dette var noe hun delvis påla seg selv, etter et faren ba henne passe på mamma når han var borte. Åsa forteller at hun savnet en plan for dette, og skulle ønsket at dette var noe familien hadde snakket om før faren reiste. Hun sier videre: *"Det var*

så komplisert alt ting. Man prøver å gjøre det beste og være flink jente. Jeg skulle i hvertfall ikke være noe problem."

Åsa beskriver også hvordan faren var annerledes etter at han kom hjem, og hun er tydelig på at dette skjedde hver gang. Hun forteller at "*Når vi får vite datoen, da er han fysisk tilstedeværende. Og så går det to uker før han er mentalt tilstede*" Dette er noe familien etter hvert er forberedt på og som de setter ord på i forbindelse med hjemkomsten. Åsa forteller også at til å begynne med var det ofte usikkerhet omkring hvor lenge faren skulle være borte. Når han dro fikk de vite at oppdraget kunne vare i 2-6 uker, mens det nå settes en dato for hjemreisen allerede. Forutsigbarheten gjør det lettere å tilpasse seg situasjonen når faren er på oppdrag.

4.3 Diskusjon – tilpasning

Alle jeg intervjuet forteller om en form for tilpasning til situasjonen. Denne er noe barna til hjelperne pålegger seg selv eller blir pålagt av foreldrene. Åsa beskriver hvordan hun tok ansvar og søkte informasjon. Barna hadde ulike måter de tilpasset seg situasjonen. For noen var det som en hvilken som helst annen tur forelderen skulle på, for andre førte det til bekymring og uro. Mange forteller at de var mest urolig den første gangen og i begynnelsen av oppdraget. Fraværet av fedrene i hverdagsituasjonen beskrives av både gutter og jenter ofte med at det *var litt rart*, men når barna utdyper dette blir både bekymring, redsel, savn, uro og tristhet brukt for å forklare nærmere. De som var minst bekymret var de eldste guttene, jentene gir i større grad uttrykk for bekymring og savn. At det er jentene som gir mest uttrykk for dette kan handle om både alder og kjønn. Vi vet fra andre undersøkelser for eksempel at jenter er hyppigere brukere av tjenester som skolehelsetjenesten og har lettere for å snakke om vanskene de opplever enn guttene. (Langaard, 2006) I tillegg er både jentene og guttene opptatt av hvordan de tilpasser hverdagen for at den skal fungere best mulig når pappa er borte. Selv om de eldste guttene sier de var lite bekymret og berørt forteller alle barna likevel om hvordan de tilpasset seg situasjonen ved å bidra på ulike måter.

Tilpasningen skjer på ulike måter gjennom de ulike fasene relatert til oppdraget. Før oppdraget er det flere som blir bekymret og urolige, og mange knytter dette til at de vet lite om det som skal skje. Noen er også urolig fordi faren skulle reise til en katastrofe de allerede hadde hørt om. Både Åsa og flere av barna er opptatt av at dette skjer på kort varsel, selv om de allerede har visst at faren står på en beredskapsliste, kommer det brått på. Regionalt

ressurssenter om Vold, Traumatisk stress og Selvmordsforebygging (RVTS) har blant annet spisskompetanse på psykososial beredskap og har ansvar for fagutvikling i tilknytning til dette. I en artikkel på deres hjemmeside sier psykolog Ray-Sanderud (2014) at den som skal reise i denne perioden har fokus på det som skal skje, og på denne måte dras oppmerksomheten bort fra familien før han reiser fysisk. For den som skal dra kan det være vanskelig å ta hensyn til barnas bekymring i denne perioden, fordi det er mye som skal skje fram mot avreisen. På den annen side innebærer dette også en positiv spenning for barna, flere av barna jeg snakket med fortalte om forberedelsene med entusiasme.

Det er interessant å stille spørsmål ved hva den korte forberedelsesfasen har å si for barnas tilpasning. På den ene siden kan noen trenge tid til å bli trygg på situasjonen, og derved kunne hatt bruk for lengre tid til forberedelse. Da ville også den som skal reise hatt mer tid til å forberede barna på oppdraget han skal reise ut på, uten tidspress. På den annen side er det ingen av barna i min undersøkelse som har trukket fram dette som et problem. De registrerer at det går kort tid mellom avgjørelse og avreise, men tilpasser seg raskt denne situasjonen. Hvordan barna generelt forberedes på et mulig oppdrag mens forelderen står på beredskapsliste vil være viktig, i tillegg til hvordan barnet ivaretas etter at oppdrag og avreisedato er bestemt. Både Åsa og noen av barna er opptatt av behovet for informasjon i forberedelsesfasen, og Ray-Sannerud (2014) anbefaler familiene å ta hensyn til dette. I tillegg bør familiene planlegge de praktiske oppgavene som må løses på en annen måte mens den ene forelderen er borte. Han hevder at dette vil være med på å redusere stresset i familien.

Etter at faren hadde reist ble rollene i familielivet endret for en periode, og både Åsa og barna var opptatt av at de bidro til situasjonen ved å ta del i oppgaver som skulle løses hjemme og i større grad hjelpe hverandre internt i familien. De var dessuten opptatt av at de skulle fortsette med aktiviteter som før også etter at faren var reist, og tilpasningen de gjorde handlet derfor ofte om hvordan de kunne oppnå det. Dette finner vi også i Rodriguez og Margolin sin undersøkelse. De fant at ungdommens aktiviteter kunne bli påvirket når en av foreldrene var borte. For noen ble det redusert fordi de enten hadde drevet med aktiviteten sammen med den forelderen som var borte eller fordi det var andre praktiske hindre. For andre var det motsatt, der økte deltakelsen i slike aktiviteter som en måte å håndtere fraværet av forelderen. (Rodriguez & Margolin, 2015)

Dette har også vært tema Huebner et. al sin undersøkelse knyttet til barn av forsvarsansatte. (Huebner, et al., 2007) I denne amerikanske undersøkelsen ble ungdommer i alderen 12-18

intervjuet i fokusgrupper om sine erfaringer relatert til foreldrenes militære oppdrag i krigsområder. De fant blant annet at deployeringen hadde betydelige effekter på familiesystemet. Ungdommene beskriver savnet av forelderen i hverdagssituasjoner, slik som hjelp til lekser, deltakelse i aktiviteter og annen hjelp. Videre ser de på hvordan roller og rutiner endres under fraværet. Det å tilrettelegge hverdagen slik at denne tilpasses det midlertidige fraværet blir viktig. Dette støttes også av funnene i Rodriguez og Margolin sine undersøkelser. Hvordan familien tilpasser seg på viktige områder når den ene foreldrene er borte får betydning for barnets fungering og tilpasning. (Rodriguez & Margolin, 2015) Dette er også tema som går igjen i funnene i min undersøkelse. Barna er opptatt av kommunikasjonen med mamma som er hjemme og pappa som er ute. Mamma får dessuten en viktig rolle i forhold til å tilpasse seg situasjonen, både i forhold til bekymring og uro, men også som den som får hverdagen til å fungere.

Oppgaver kan ikke løses slik de ble løst tidligere, og barna deltar i oppgaver som skal løses på en annen måte, mer eller mindre frivillig. Dette er knyttet til å løse konkrete oppgaver, som husarbeid og matlaging, men det kan se ut til at det også skjer en endring i forhold til forventninger om hjelp og bistand i hverdagen. Flere trekker fram for eksempel at de ordner seg med skyss til trening eller sykler, heller enn å be mamma om å kjøre. Tilsvarende funn kommer fram i Lindboes undersøkelse av forsvarsbarn, der flere av barna uttaler seg positivt til det å delta i å ta mer ansvar i familien. (Lindboe, 2015) Dette kan sees på som en modningsprosess og noe som gir økt kompetanse, og særlig de eldste barna i både denne og Lindboes undersøkelse legger vekt på dette. Også Rodriguez og Margolin har mange av de samme funnene knyttet til dette området. De hevder at dette kan føre til kortvarig uro, men på sikt mener de at dette vil være med på å bidra til resiliens og forberede barna på en mer selvstendig voksenrolle på sikt. (Rodriguez & Margolin, 2015) I min undersøkelse var det flere av barna som la vekt på dette, særlig de eldste barna så det som naturlig å delta i større grad når faren var borte.

Etter endt oppdrag er det flere som trekker fram at det tar litt tid før familien er tilbake til de vanlige rutinene igjen. Det er enighet om at faren er endret den første tiden etter oppdraget, men det varierer hvordan barna forklarer dette. Noen har en praktisk tilnærming: "*han har nok jobbet mye*", mens andre knytter dette opp mot de mange inntrykkene faren har fått og kontrastene mellom Norge og landet han har jobbet i. Et av barna formulerte det slik: "*De inntrykkene du får setter jo ditt liv litt i perspektiv i forhold til hvordan andre mennesker har det. Så jeg tror man bare trenger litt tid, man kommer tilbake til Norge og så tar det tid*"

liksom. Ja før du kan være deg selv igjen". Barna fanger opp at noe er annerledes, men viser forståelse for at dette vil gå over av seg selv etter hvert. For noen tar det noen dager, for andre tar det litt lengre tid. Dette beskrives også av Huebner, et al. (2007) som omtaler faren som fysisk tilstede, men psykisk fraværende.

Sett fra hjelpearbeiderens side kan det være en utfordring å komme hjem. Dette bekreftes fra hjelpearbeidere som deltok i arbeidet etter Tsunamien, i følge rapporten fra NKVTS var det mange av hjelpearbeiderne som rapporterte om tomhet, tristhet eller rastløshet i den første perioden etter hjemkomst. (Thoresen, 2007) I Drevlands rapport (2003) kommer det fram at flere av hjelpearbeiderne opplevde det som et minst like stort kultursjokk å komme hjem, som det de fikk da de reiste ut. Uteerfaringene sitter igjen i kroppen og minnet lenge etter at de kommer hjem, og er med på å gjøre overgangen vanskelig. Dette forsterkes ytterligere for hjelpere som har hatt traumatiske opplevelser. Dette noe de ikke snakker med hjelpeorganisasjonen om: "Det kan virke som om noen av hjelpearbeiderne holder tilbake opplysninger om vanskeligheter de har møtt ute og om hvordan de har reagert. Dels fordi de er usikre på hva organisasjonene kan hjelpe til med og dels fordi de ønsker å fortsatt stå på beredskapslistene og er engstelige for at de ikke får nye oppdrag hvis de viser svakhetstegn." (Drevland, 2003, s. 37) For barna kan dette få stor betydning.

Farens oppdrag som hjelpearbeider kan utgjøre en risiko for barnet, og det er derfor interessant å se på dette i lys av resiliens. Både barna og Åsa tilpasser seg situasjonen. De takler kort varsel, endrede oppgaver og ansvar, og de viser forståelse for at det tar litt tid før pappa er seg selv når han kommer hjem. Barna forteller dessuten om beskyttende faktorer som er med på å ivareta dem. De presenterer familiene sine som aktive og beskriver hva de liker å gjøre sammen. Dette er familier som kan omtales som ressurssterke: begge foreldrene er i jobb, legger vekt på barnas skolegang, har godt nettverk og støtte fra familien omkring. Barna er sosiale, de tar imot meg som fremmed imot på en trygg måte. Det kan derfor diskuteres om teori om resiliens passer i forhold til disse barna. De kommer fra trygge familier som utgjør en trygg base, og tåler derfor godt risikoen de utsettes for når far reiser. Barna har både individuelle styrker som hjelper dem å tilpasse seg situasjonen og støtte i systemene omkring seg. (Kvelling, 2015) For å utvikle resiliens må barnet utsettes for en viss mengde risiko, i passe mengde (Borge, 2010) Å ha en far som er hjelper er i seg selv en risiko, men det kan se ut til at barna håndterer dette og gir i liten grad uttrykk for at dette har vært mer enn de kunne tåle. Samtidig kan det se ut til at Åsa opplevde en opphopning av

risikofaktorer som forsterket de tidligere negative erfaringene, og dette gjorde hennes situasjon vanskeligere enn hva barna beskriver.

Det å tilpasse seg situasjonen når far reiser innebærer at barnet må tilpasse seg til både det som er positivt og negativt, og denne ambivalensen er noe som alle barna jeg snakket med var opptatt av.

4.4 Ambivalens – om å være stolt og bekymret på en gang

Når en av foreldrene reiser ut på oppdrag for en hjelpeorganisasjon er det en beslutning som angår hele familien. Jeg har vist over hva barna forteller om tilpasning i hverdagen når faren er ute, men barna forteller også om en ambivalens knyttet til dette. En beskriver denne ambivalensen slik: *"Jeg er jo selvfølgelig stolt av pappa, men er jo bekymret også. I hvert fall når de drar til katastrofeområder."* På den ene siden er det vanskelig for barna når pappa drar, samtidig er de stolte over innsatsen han gjør.

Ambivalensen kommer til uttrykk på flere områder, ett av disse er deltakelse i beslutningen om at faren skulle reise ut. Noen forteller at de var med på å bestemme om faren skulle dra, mens andre sier at de ble informert om en avgjørelse som allerede var tatt. Imidlertid forteller alle barna om at de har blitt spurt om det er greit for dem at foreldrene reiser, enten før eller etter at beslutningen er tatt. Et av barna beskriver dette: *"Mamma spurte: er det greit for deg at han drar? Jeg har jo alltid vært innstilt på at han har en jobb og at han må gjøre den jobben"*. Flere forteller at de snakker om beslutningen i familien, og at de får anerkjennelse fra foreldrene når de støtter at faren skal reise. Et av barna sier *"Han har sagt han synes det var fint at vi sa ja til det, for han hadde jo ikke noe lyst til å dra hvis det var noen av oss som ikke ville det."* De fleste av barna formidler at de tror at faren ville blitt hjemme dersom de var i mot at han skulle reise.

Noen forteller at de nesten er overtalt av de gode argumentene for reisen, en formulerer det slik: *"Pappa tenkte sånn at hvis det er helt uaktuelt for dere at jeg drar igjen så skal jeg ikke dra, men dere må tenke sånn nå skal jeg ned og gjøre en viktig jobb. Og da tror jeg at alle kommer jo til den beslutningen, at det var viktigere for alle der nede at han kom enn at det var viktig for oss at han ble."* Barna setter egne behov opp mot behovene til dem faren skal hjelpe, og støtter således oppdraget. Ambivalensen er knyttet til at de ikke ønsker at faren skal dra, men samtidig forstår at det er viktig at han reiser. Et av barna sier *"Jeg tror søsteren min*

var sånn at jeg har ikke lyst til at du skal dra, men hun ble jo liksom overbevist om at det var viktig det han gjorde der nede." Barna formidler motstridende følelser, de er både stolte over farens innsats og urolige og bekymret samtidig.

Stolt av pappa

Stoltheten barna forteller om handler om flere ting. Noen sier de er stolte over at faren er med på oppdrag som utgjør en risiko, men som er viktig for samfunnet. Et av barna beskriver dette slik: *"Da pappa kom hjem hadde han masse bilder og der var det jo masse bilder av ruiner og sånn. Da ble jeg jo nesten sjokkert over at det var så ille. Det gjorde et veldig stort inntrykk på meg, at dette var verre enn jeg trodde. Men det gjorde meg jo også litt mer glad for at han var der og hjalp til. Da ble jeg på en måte litt mer stolt av han. Det er faktisk det her han hjelper med."* Farens erfaringer er også noe som barna lærer mye av og er stolte over.

Mange av barna forteller også om læring de har hatt i forbindelse med at faren har vært på oppdrag ute. Dette er ikke faktakunnskap om landene fedrene har vært i, men flere trekker fram at de har lært mye om mennesker i andre kulturer og hvordan de lever. Mange legger vekt på at det å se bilder fra katastrofeområdene gjør sterkt inntrykk på dem, samtidig er dette viktig kunnskap de tar med seg på veien. Et av barna sier: *"Han fortalte en del om opplevelsene han har hatt og viste bilder og sånn. Det var sterke historier og bilder og de gikk jo inn på meg"*. Kunnskapen overbringes både gjennom fotografier, presentasjoner og historier når faren kommer hjem.

Noen forteller også med stolthet at de har tatt dette med inn i skolen, men dette gjelder to av barna. En jente fortalte at faren hadde filmet fra katastrofeområdet og hatt en omvisning for klassen via telefonen. Da hadde han vist hvordan de bygger opp sykehus og driver hjelpearbeidet. *"Vi hadde en skypesamtale med hele klassen mens han var der og da lærte vi litt om hva han gjorde der og sånt noe. Det var spennende."* En annen forteller at de hadde snakket om katastrofen hans far jobbet med en dag, men ut over dette ble erfaringene i liten grad brukt i undervisningen til barna.

Det er også mange som nevner hvordan andre snakker om det at faren er ute på. De forteller at de får kommentarer fra foreldre til venner og setter pris på det. Noen forteller om at de har sett faren på TV, andre er opptatt av reaksjoner og likes de har fått på Facebook eller i andre sosiale medier. Samtidig er dette også noe som minner dem om farens fravær. En forteller

"Da jeg sa det i klassen følte jeg meg litt sånn at faren min hadde gjort noe bra, for det var ikke så mange som gjør det. Men det var på en måte også at jeg ikke synes det var så gøy, for så hørte jeg at andre fortalte" I morgen skal jeg og familien min på bowling *"og da tenkte jeg noen ganger at det må være fint å ikke ha en pappa som drar ut."* Stoltheten barna føler blandes med savn og bekymring.

Bekymret for pappa

Samtidig som barna er stolte over foreldrene som reiser ut gir de fleste uttrykk for at de også er redde, urolige eller bekymret. Et av barna sier: *"Jeg ble veldig bekymret. Jeg visste jo ikke helt hva han skulle gjøre der nede. Jeg skjønte jo at det hadde skjedd noe der, jeg visste jo at han skulle prøve å ordne opp noe og at han skulle lage et feltsykehus.."* Det barna er redd for er at noe skal skje. Noe kan være et nytt jordskjelv, en ny tsunami, ny tyfon, smitte av sykdommer eller et angrep fra andre. Noe kan også være udefinert, flere av barna forteller om en bekymring uten å definere hva de er bekymret for. Et av barna sier det slik: *"Jeg husker at jeg var jo litt sånn spent i dagene etter at han hadde reist. På hvordan det kom til å bli, og han kunne jo ikke ringe hver dag så det gikk jo en stund mellom hver gang han ringte. Vi fikk jo ikke noen oppdatering hele tiden. Det er jo forståelig, men jeg ble litt mer bekymret av det."* Flere av barna gir uttrykk for at det å ikke vite hva faren opplever og gjør er med på å gjøre dem utrygge.

Bekymringen forsterkes hvis det skjer en ny hendelse på stedet faren er, en av jentene sier *"Jeg tenkte sånn tenk hvis det skjer et jordskjelv igjen når han er der nede."* Flere forteller også at de var mer bekymret første gang forelderen reist ut på oppdrag, og at bekymringen er sterkest rett etter at han har reist. Et av barna sier: *"Det var de første dagene hvor jeg var litt redd, og om kvelden var det ofte at jeg tenkte"* Etter hvert som de får erfaring med at det går bra, blir også bekymringen mindre og mindre.

Oppdragets art har betydning for hvor bekymret barna er. Det er flere som skiller mellom ulike type oppdrag, og trekker fram at de ikke ville følt seg trygge dersom faren reiser til et konfliktområde eller ebolaområder. Dette gjelder særlig de eldste barna, en av dem formulerer det slik *"Jeg tror det hadde vært veldig annerledes om han hadde reist til en krigssone. Krig er veldig uforutsigbart, men det kan jo naturen også være."* En annen uttrykker det på en

annen måte: *"Jeg hadde vært mye mindre rolig da om det hadde vært krig. Jeg vet ikke om det hadde vært med eller uten grunn, jeg hadde bare ikke likt det så godt."*

Bekymringen handler for mange om at de er redd for at noe skal skje med faren, men det er også noen som trekker fram uro knyttet til hvordan samfunnet omkring dem vil reagere dersom faren kommer hjem med smittefarlige sykdommer. Et av barna beskriver det slik: *"Jeg ble veldig redd og tenkte på hva om han blir smittet og sånn. Det var jo en som ble smittet som var norsk, så jeg tenkte jo litt på hva om han blir smittet og kommer tilbake til Norge med ebola. Da ville jo mange bli sure på han."*

Det er også flere som trekker fram medias betydning i forhold til bekymringen. Noen har hørt om det som har skjedd på forhånd, og sett dramatiske overskrifter og bilder fra raserte områder. Dette er med på å forsterke uroen de kjenner. Media trekkes også fram som en årsak til at barna er skeptiske til at faren skal reise til å begynne med. Et av barna sier at det at han hadde lest om jordskjelvet i Nepal i media på forhånd gjorde at han ikke ønsket at faren skulle reise dit. Han sier videre: *"Jeg tenkte først nei. Jeg hadde ikke så lyst til at han skulle dra. Og så tenkte jeg at han hjelper jo til der. Bare det ikke skjer igjen mens han er der."*

Selv om barna er bekymret er de samtidig glade for å bidra til å gjøre en forskjell i samfunnet. En av dem sier det slik: *"Selv om du er bekymret så føles det godt, at du vet at han drar for å hjelpe andre. Han trengs, de gjør noe bra for andre mennesker. Og selv om du sitter hjemme og har litt klump i magen så går det stort sett bra og det er noe du kan være stolt over."* På tross av ambivalensen er barna opptatt av at farens reise er noe som er viktig og som de er stolte over å ta del i.

4.5 Åsa og ambivalens

Som barna gir også Åsa uttrykk for ambivalens knyttet til farens oppdrag. Hun er også stolt av sin far, og forteller om den viktige jobben han gjør. Hun sier faren er perfekt for jobben, og omtaler han som en *"superhelt"*. Samtidig er hun redd og engstelig, når faren er borte. Hun bruker svært sterke ord for å beskrive hvordan hun hadde det: *"Jeg gikk med en dødsangst. Jeg var veldig redd for han."* Hun sier også at denne frykten har hun tatt med seg som voksen: *"Det er jo ikke noe kult å sitte her som voksen å ha depresjon, panikkangst og dødsangst fordi man er vant til det som har skjedd før"*. På samme måte har hun også tatt med seg stoltheten

over faren som voksen, og forteller at hun godt kunne tenke seg å reise ut selv som hjelper for å erfare hvordan det er.

Åsa registrerte at moren var redd, men moren forsøkte å late som ingen ting. *"Hun ville skjerme meg, og så ble det jo helt motsatt virkning. Jeg ble sint fordi hun løy og så ble det en veldig vanskelig situasjon"* sier Åsa. For Åsa ble det viktig hva slags oppdrag faren reiste på. Hun opplevde det som vanskelig når han var i konfliktområder, men lettere å håndtere når han var i oppdrag i forbindelse med naturkatastrofer. Etter en stund kom Åsa til et punkt der hun ba faren slutte å reise. Dette var en vanskelig samtale for henne å ta og hun forteller om perioden før dette: *"Du har så mange følelser som eksploderer inni deg. Du har tanker, du får dårlig samvittighet, du er redd, du har angst, du synes det er urettferdig at du må ha det sånn fordi han velger å dra ut. Og så får du dårlig samvittighet fordi du tenker sånn når han skal ut og redde verden. Jeg var livredd den dagen jeg sa til pappa at det her det får du ikke lov til lengre."* Åsa greide til slutt å si i fra, og det førte til at faren sluttet å reise ut på oppdrag i konfliktområder og at han nå spør Åsa før han sier ja til nye oppdrag. Med utgangspunkt i sine erfaringer er Åsa opptatt av at foreldre må snakke med barna om ambivalens.

4.6 Diskusjon – ambivalens

Både Åsa og barna er stolte og bekymret på en gang. De er stolte over at pappa reiser ut i verden og gjør en viktig innsats, at han hjelper andre som trenger det, at han ofrer tid sammen med egen familie for å gjøre en forskjell. Samtidig er de også bekymret når han er borte. De er bekymret for at det skal skje noe dramatisk der han er, de er bekymret for at han er langt borte, de er bekymret for at han skal bli smittet av farlige sykdommer og de er bekymret for hvordan venner og omgivelse kommer til å ta det når han kommer hjem. Media forsterker uroen de kjenner. I samtalene med barna kommer det fram mange grader og nyanser av bekymring, men stoltheten over faren er noe som alle gav tydelig uttrykk for.

For mange henger stoltheten også sammen med inntrykkene de får i forbindelse med turen. De forteller engasjert om bildene fra farens reise og det er tydelig at historiene har gjort inntrykk på dem. På denne måten får barna både innblikk i landet og kulturen i området der faren har jobbet, men de får samtidig også tatt del i erfaringene og inntrykkene som faren tar med seg hjem. Dette kan være med på å gi dem økt forståelse for oppdraget. *"Det er tøffe bilder, men det blir litt surrealistisk. Det er vanskelig å tenke seg til det liksom. Men ja, det går jo inn på en, men vi gjør jo det vi kan gjøre"* er det ett av barna som forteller. Noen har

også kunnet dele dette på skolen, for eksempel ved at lærer har trukket dette inn i undervisningen. Imidlertid er det overraskende få skoler som har brukt denne muligheten, bare to av barna hadde delt farens opplevelser og kontakter i undervisningssammenheng. Dette kan ha flere årsaker, og alder vil selvfølgelig spille inn her. I tillegg er det flere av barna som har vært opptatt av ikke å skille seg ut, og ved å involvere skolen i dette ville de komme i et ekstra søkelys.

Beskrivelsen av ambivalens er også noe vi ser i andre undersøkelser av barn av militært ansatte. I Huebner, et al. (2007) blir det trukket fram at barna beskriver en indre konflikt der de er både stolte og sinte. På spørsmål om hvordan de følte det i forhold til at en av foreldrene skulle sendes ut på militært oppdrag svarte barna med begreper som nervøs, bekymret, sjokkert, forvirret, sint og redd. Samtidig gav de videre uttrykk for at de var stolte av forelderen som skulle reise ut. Dette kan synes som sterkere ord enn det barna jeg snakket med brukte, mens Åsa beskrev det med tilsvarende sterke ord. Samtidig kan det være vanskelig å sammenligne dette direkte ettersom det er store forskjeller mellom type oppdrag, varighet, antall, risiko osv.

Ambivalens er også noe som Lindboe trekker fram i sin undersøkelse av norske forsvarsbarn. Hun knytter dette til tvetydige reksjoner og savn i form av "ambiguous loss" slik det defineres av Boss (2004) Her trekkes det fram hvordan uklarhet omkring tap, og risikoen for slike tap, påvirker familien som system. I Lindboes undersøkelse er det mange som gir uttrykk for motstridende følelser, men de beskriver ikke brudd i relasjonen til foreldrene. I tillegg forteller hun om hvordan barna gir uttrykk for sorg og savn, men alltid følger dette opp med et *men*. (Lindboe, 2015) Dette er også trekk jeg kjenner igjen hos barna jeg snakket med.

Det å anerkjenne denne ambivalensen er viktig, og dette er også noe som Boss trekker fram. (Boss, 2006) Dette vet vi også fra teori om barn i andre sammenhenger. Ved å anerkjenne og ufarliggjøre barns reaksjoner er vi med på å gjøre det meningsfullt for barnet. Foreldrenes evne til mentalisering tilfører mening til barnets behov, og gjennom dette hjelper foreldrene til å "holde barnets sinn i sitt". (Brandtzæg, Smith, & Torsteinson, 2011, s. 103) Dette er viktig både i forhold til å anerkjenne de motstridende følelsene som barnet kjenner på i bekymringen og stoltheten, men også i forhold til andre reaksjoner som kan komme knyttet til oppdraget.

I tillegg til foreldrenes evne ser også barnas evne til mentalisering ut til være viktig i forhold beslutningen om at forelderen skal reise eller ikke. Det er flere av barna som formidler ambivalens omkring dette spørsmålet. På den ene siden ser de behovet de hjelpetrengende har,

og de ser farens ønske om å reise ut. Et av barna forteller "*Jeg tror han ser på det som noe positivt å få hjulpet mange. Jeg tror han synes det er hyggelig at han, eller det er noe med miljøet og sånn. Så jeg vil jo på en måte unne han det da. Jeg ville ikke stoppet han.*" Flere av barna gir uttrykk for at de ønsker ikke å stanse faren, men de setter samtidig sine egne behov til side. Hos Åsa ser vi også hvordan det tok lang tid før hun fikk satt ord på dette overfor foreldrene. Deltakelse i beslutningen om at faren skal reise ut kan være et stort ansvar for et barn, og krever at foreldrene er oppmerksomme på hvordan de fremstiller dette. Her er det en balanse mellom *deltakelse* i beslutningen og at barnet opplever at det *tar* beslutningen. Barns posisjon som aktører i samfunnet blitt sterkere, og de deres rett til deltakelse i beslutninger som angår dem blitt tydelig forankret. (Backe- Hansen & Frønes, 2012) Beslutningen om å reise ut eller ikke er en stor beslutning, og et stort valg å ta for et barn som kjenner på ambivalens. Hva om det skjer en ulykke, og barnet føler seg som den som satt med ansvaret for beslutningen? Slik jeg ser det er det viktig at det formidles til barnet at vi vil høre deres mening, men at beslutningen til sist er de voksnes ansvar.

Dagens ungdom er i følge Ungdata veltilpassede og aktive. De er stadig mer hjemmekjære, og gjør mindre opprør enn tidligere generasjoner. Samtidig ser vi at mange av dem også forteller om at de opplever stress i hverdagen knyttet til følelsen av ikke å strekke til etter ikke være god nok. (Bakken, 2016) Barna i denne undersøkelsen er også flinke og plikttoppfyllende, og det å sikre at de ikke tar på seg for stort ansvar og mange oppgaver er viktig. Vi vet også at barn og ungdommer i andre sammenhenger har stor vilje til deltakelse i vanskelige situasjoner. Magne Raundalen og Jon-Håkon Schultz skriver om dette i sin bok, *Barn av virkeligheten*. De spurte 1000 ungdomsskoleelever om deres reaksjoner på krigen i Irak i 2003 og om de opplevde at de kunne gjøre noe i forhold til dette. Konklusjonen var at elevene lette etter noe meningsfullt å gjøre i en håpløs situasjon. Forslagene som kom inn dreide seg i hovedsak om hjelp på to plan; å hjelpe medelever fra Irak på egne skoler og å starte innsamlingsaksjoner for å hjelpe barn som var rammet av krigen direkte. (Raundalen & Schultz, 2011)

Barn ønsker å bidra til å få et bedre samfunn omkring seg, og identiteten som skapes i familien når en av foreldrene reiser ut som humanitær hjelpearbeider er også et ledd i dette. Oppsummert sier alle barna i min undersøkelse at de er bekymret og redde, men aller mest stolte. Identiteten som *noen som gjør en forskjell* er sterkere enn frykten barna kjenner på. Barna er ansvarlige aktører i samfunnet, og dette kommer til uttrykk i ambivalensen. Ved å

anerkjenne ambivalensen og sette den inn i en større sammenheng vil være med på å gjøre at barna mestrer de vanskelige situasjonene som oppstår på en god måte.

4.7 Mestring – om hvordan takle uroen?

Ambivalensen krever at barna forholder seg til både stolthet og bekymring på en gang. For å håndtere emosjonene tar de i bruk ulike strategier. Barna forteller om ulike grader av bekymring. For noen har uroen tatt stor plass i hverdagen, mens andre nesten ikke har blitt påvirket. Likevel forteller alle barna om ulike mestringsstrategier de benytter seg av, enten fordi de er bekymret eller som forklaring på hvorfor de ikke er det. De forteller at de har stor tiltro til at faren ikke ville reist ut på et oppdrag som var farlig, og at de stoler på at Røde Kors ikke vil sende sine ansatte ut i noe som er risikofylt. I tillegg er det flere som trekker fram at de også stoler på teamet omkring faren. Et av barna formulerer det slik: *"Jeg har vært veldig lite bekymret for han når han er ute. Jeg har stolt veldig på at han vet hva han skal og har gode folk rundt seg."* I dette ligger det likevel også en mestringsstrategi, og dette er noe barna også legger vekt på at andre barn av hjelpere kan ha nytte av å fokusere på når foreldrene skal reise ut.

Barna forteller om ulike mestringsstrategier når de er bekymret eller urolige. Mange er opptatt av at det er viktig å snakke om bekymringen. De snakker med mamma eller søsken, og får hjelp gjennom dette. Mange forteller at de snakket om pappa som var ute og reiste, men også at de snakket med han. Dette var noe som virket beroligende når de var bekymret. Et av barna sier *"Jeg tror vi snakket litt om det og så ringte vi. Det var veldig beroligende når vi fikk snakket med han."* Andre forteller at moren også gjerne hjalp dem å finne på noe som fikk tankene over på noe annet, som kortspill eller å se på TV sammen.

Det å få tankene over på noe annet er også en mestringsstrategi flere av barna legger vekt på. De gjør dette enten ved å gjøre noe eller være sammen venner. Et av barna sier *"Jeg var litt lei meg, men så prøvde jeg å tenke på noe annet og bare trene og ha det gøy"*. Mange legger vekt på at det hjelper å gjøre som de pleier, og både aktiviteter alene og sammen med andre trekkes fram som noe som får tankene bort fra det som er utfordrende.

I tillegg til aktiv handling er det også mange av barna som er bevisst hvordan de tenker for å mestre situasjonen. Noen er bevisste på ikke å tenke så mye på det de bekymrer seg for,

mens andre snakker om å tenke positivt og ha fokus på at dette går bra. En sier det slik: *"det er utfordrende enkelte ganger, men det går bra hvis du tenker positivt"*. Andre legger også vekt på å fokusere på at det er et viktig oppdrag. Ved å fokusere på dette mestrer de også uro og bekymring.

Noen av barna forteller også at de blir mer opptatt av å følge med i media mens faren er på oppdrag ute, og sier at dette er viktig for å mestre uroen. For noe får dette stor plass, mens andre følger kun med i media hvis det skjer noe spesielt i det område faren er. En formulerer dette slik: *"Jeg så ganske mye på nyhetene i den perioden. Jeg var veldig interessert i å vite hva som skjedde der nede. Og jeg ville vite at det ikke hadde skjedd noe. Hvis jeg ikke hadde fulgt med kunne jeg jo ikke visst om det hadde skjedd noe."* Ved hendelser er mange av barna ekstra opptatt av medias betydning. Det er flere som trekker fram at de leser overskriftene og følger ekstra med når de ser det står noe om stedet der faren er, og dette blir en viktig mestringsstrategi. Et av barna sier *"Jeg leste jo aviser, men hvis det ikke sto noe på den første siden så tenkte jeg at det ikke var noe farlig. Og så sendte jeg jo masse meldinger, nesten hver dag. Så hvis det hadde skjedd noe så hadde han sagt i fra."* En annen forteller *"hverdagen gikk stort sett som før, men jeg så kanskje litt mer nyheter. Jeg trykket inn ekstra for å se om det var noe. Sjekker hvor det var hen."*

Relasjonell støtte

Der er flere av barna som trekker fram at familie og venner har vært ekstra viktige i forhold til å mestre situasjoner som oppstår når faren er ute. Det er først og fremst mamma og den nærmeste familie som trekkes fram. I tillegg til at mamma er viktig for å snakke om bekymringene er det mange som også trekker fram at hun er viktig for å få hverdagslivet til å fungere og for å gjøre dem trygge. En formulerer det slik: *"Det var mest mamma jeg gikk til. Ofte var jeg lei meg, men jeg visste ikke hva jeg var lei meg for når jeg gråt. Det var jo bare at pappa var borte."* Hos mamma får de trøst og støtte, de forteller at mamma snakker med dem om uroen.

Samtidig er det også noen som er opptatt av søsknenes rolle i forhold til hverandre. En er opptatt av at han kan være et forbilde for yngre søsken. Han sier *"Jeg har sikkert tenkt litt sånn at jeg var den største, da får jeg ta det litt sånn.... Da var jeg et forbilde. Hun kan se på"*

meg og føle seg litt roligere når hun ser at jeg forholder meg rolig." På denne måten samarbeider søsken om å mestre situasjoner som oppstår mens faren er ute.

De fleste forteller også at farens oppdrag får liten eller ingen betydning for relasjonen til andre. Mange sier at det er først og fremst hjemme det har vært noe som har vært annerledes, ute blant venner har det meste vært som det pleier. Noen forteller likevel at venner har vært viktige for dem for å mestre situasjonen. Når de har vært bekymret for faren eller savnet han var det godt å kunne snakke med venner. *"Jeg hadde jo sagt det til bestevenninna mi. De første dagene var verst og når jeg tenkte mest"*.

Samtidig var det mange av barna som var vare for hvordan vennene tok dem i mot. For flere av dem var det viktig å ikke skille seg ut, og i den sammenheng ble de opptatt av hvordan vennene responderte. En av jentene beskriver det slik: *"Jeg ville jo ikke at alle skulle gå sånn åååå går det bra hele tiden. Jeg ville jo ikke at alle skulle gå rundt og tenke at jeg var annerledes."* Samtidig forteller hun at *"De jeg var med fikk vite det, sånn at hvis jeg ble lei meg så tenkte de ikke at de hadde gjort noe. De kunne jo ikke vite hva som hadde skjedd hvis jeg plutselig ble lei meg."*

Kommunikasjon og informasjon

En annen side mange av barna sier var viktig for at de skulle mestre uroen, var knyttet til kommunikasjon og informasjon. Det var bred enighet om at kommunikasjon med den som var ute på oppdrag var svært viktig for at de ikke skulle være urolige. En jente forteller: *"Det var noen ganger jeg snakket med han og så begynte jeg å gråte, og da spurte han om hva det var. Da sa jeg at jeg var veldig redd for han. Når jeg snakket med han var det ofte at jeg var veldig lettet over å snakke med han og glad for at nå kunne jeg endelig snakke med pappa."* For barna er det viktig at de kan snakke med faren om både bekymringen de føler, men også om hverdagslige ting. I tillegg til at dette beroliger barna forteller noen også om at de tror at dette var viktig for faren som var ute. Et av barna formulerer dette slik: *"Vi skypet med pappa mye. Jeg tror han hadde litt hjemlengsel, og da snakket vi med han."*

Praktisk skjedde dette på flere måter, både på Skype, mail, SMS og via Facebook.

Teknologisk er det få begrensinger, men det var flere som trakk fram at dårlig dekning av og til gjorde dem urolige for eksempel hvis de ikke fikk tak i faren. Dette gjaldt både kommunikasjon i hverdagen, men også ved hendelser. En forteller *"Det skjedde et nytt skjelv*

mens han var der, og da lette jeg på nyhetene om det var noe om jordskjelvet. Da ble jeg jo bekymret og tenkte: er det i nærheten av pappa? Men så fikk jeg melding kort tid etterpå at han hadde opplevd jordskjelvet, men hadde det bra."

Når noe skjer er det mange av barna som legger vekt på at det var viktig for dem å få avklart raskt om det var bra med faren eller ikke. Et av barna forteller om informasjonen etter en hendelse slik: *"Jeg fikk en melding av mamma før jeg hadde lest om at det var etterskjelv. For hun hadde fått beskjed om at de var trygge og at det hadde gått bra, så jeg rakk ikke å bli bekymret. Det var egentlig deilig."* Dette handler om mestring for barna hjemme, men noen er også opptatt av at dette er viktig for faren som er ute på oppdrag. Et av barna sier det slik: *"Det var nok det viktigste for vår del. Og kanskje for hans del også, at han vet at vi vet."*

4.8 Åsa og mestring

Så hva gjorde Åsa for å mestre situasjonen? Hun forteller at fordi hun var så redd ble hun ble opptatt av å ha kontroll. Hun beskriver det slik: *"Jeg gikk veldig inn i det. Jeg må vite. Jeg må ha kontroll, selv om jeg ikke har kontroll. Jeg må føle at jeg har det."* Åsa søkte å ha kontroll på faren og seg selv, og hun søkte kontroll i forhold til informasjon om landet faren arbeidet i og oppdraget. I tillegg søkte hun informasjon om farens oppdrag, men hun sier samtidig at det førte til at ting ble vanskeligere. *"Når man søker på Afghanistan da får man opp terror og masse piss, og da gjør man ikke det mer."* Åsa forteller at hun ble veldig opptatt av å ha et svar til alle de som spurte, og ble stresset dersom hun ikke hadde oversikten. Dette førte til at hun ble fokusert på media, og fulgte ekstra med på alle nyheter fra området der faren var.

Venner sendte henne meldinger og gjorde henne oppmerksom på hendelser eller nyheter fra der faren var. Dette var godt ment, men gjorde det samtidig utfordrende for henne når hun ikke visste mer enn det som stod i avisene. Hun forteller at i perioder var det vanskelig for henne at vennene ikke forsto helt hvordan hun hadde det. Hun beskriver det slik: *"Det er ingen som vet hva jeg føler. De vet at jeg synes det er kipt, men da får man også de der stakkars deg greiene og det er jo ikke det jeg vil ha. Enten får man stakkars deg ellers får man høre ting man ikke vil høre – som hvilken superhelt du har som pappa."*

Det å snakke med faren ble en viktig del av det å mestre situasjonen for Åsa. Hun forteller at den teknologiske utviklingen har gjort at det har blitt lettere å kommunisere med faren når han er ute på oppdrag nå i forhold til hvordan det var de første gangene. Som de andre barna

benytter hun seg i dag av ulike sosiale medier i kommunikasjonen, og sier dette er viktig når faren er ute på oppdrag. I tillegg etterlyser Åsa en kommunikasjonskanal med Røde Kors som farens arbeidsgiver. Hun sier at dersom det skjer en hendelse der faren er kan det være vanskelig for han å få sendt beskjed hjem om at alt er greit. Hun forteller om at hun ikke fikk tak i faren på telefon etter at det hadde skjedd et nytt jordskjelv der faren var, i slike situasjoner ville hun hatt en sms eller en annen beskjed direkte fra Røde Kors. På denne måten tror hun at hun ville fått dempet den umiddelbare uroen og bekymringen som oppstod. Når hun måtte søke informasjon på egenhånd opplevde hun at media ble en belastning i tillegg, fordi det som sto der var preget av store overskrifter og dramatikk. Hun forteller at hun flere ganger har søkt informasjon, men opplevd å bli mer urolig fordi hun dannet seg egne, dramatiske bilder. *"Hver gang man hører om Afghanistan og Syria er det negativt, og så blir det en belastning i tillegg. Hver gang du hører noe på radio eller TV så skrur man opp lyden. Og så hører man det man vil høre"* sier hun.

Åsa forteller om at hun fikk det vanskelig. Hun drømmer ofte at faren dør, hun ser for seg dramatiske bilder og forestiller seg at det verste skjer. Imidlertid er dette ikke noe hun snakker med andre om. *"Det var en maske som jeg tok på meg på skolen og jeg snakket ikke med noen om dette. Men jeg sluttet jo blant annet å spise. Sånn sett så de at noe var galt."* Heller ikke hjemme blir det satt ord på uroen, isteden forsøker moren og faren å berolige henne ved å fokusere på det positive. Om det som var negativt sier hun *"det snakker ikke pappa om, så da blir man redd for å spørre om de kipe tingene"*. Isteden danner hun seg egne bilder av det som skjer, og frykten vokser og blir vanskeligere å mestre. Åsa forteller at hun til slutt måtte ha hjelp av en psykolog for å mestre uroen hun føler når faren er ute på oppdrag og hverdagen utenom.

4.9 Diskusjon – mestring

Barna forteller om mange ulike strategier for å mestre uroen som oppstår i forbindelse med at faren deres reiser ut. Tenke positivt, være aktiv, få tankene over på noe annet, snakk med noen er eksempler på ulike løsninger som barna kommer med. I tillegg har de andre strategier som gir dem en følelse av mestring, dette kan være knyttet til å skaffe seg informasjon eller å kommunisere med pappa som er ute. Barna forteller om dette på en trygg måte, og de formidler at for dem har dette virket. En jente var litt lei seg, men det gikk over. En gutt var mye tryggere andre gang faren skulle reise, for han hadde erfaring med at det kan gå bra.

Dette står i sterk kontrast til Åsas historie. Hennes ubevisste strategi for å mestre at faren var ute på oppdrag var å prøve ta kontroll. For henne ble dette behovet så stort at hun ble syk av det. Hun forteller om spiseforstyrrelser og angst, og brukte mange år på å få sammenheng i sin historie. Det kan se ut til at barna i min undersøkelse har aktive mestringsstrategier mens Åsa er mer passiv i sin tilnærming. Barna søker å gjøre noe med opplevelsen av situasjonen, mens Åsa blir mer opptatt av å ha kontroll over det som skjer.

Det er ingen av barna som sier at det at pappa reiser er et problem, heller ikke Åsa. Mestringsstrategiene handler ikke om å hindre faren i å reise, men å mestre uroen og bekymringen som oppstår omkring reisene. Vi ser eksempler på mange ulike mestringsstrategier hos barna i undersøkelsen, både direkte og indirekte. Når barna søker informasjon om oppdraget faren skal på eller snakker med moren om uroen de kjenner ser vi eksempler på hvordan barna selv tar aktive grep om egen situasjon. Noen av familiene samarbeider også om dette. Faren som bytter på hvem han sender melding til og på den måten legger til rette for at familiemedlemmene snakker sammen i hans fravær, er et godt eksempel på dette. Dette er hensiktsmessige strategier, men vi finner også noen eksempler på uheldige eller skadelige strategier.

Det kan diskuteres om noen av utsagnene fra barna kan være tegn på benektelse som regnes som en passiv, direkte mestringsstrategi. (Kvello, 2015) "*Jeg var ikke bekymret for pappa*" kan handle om at de ikke har tatt inn over seg problemet, men det kan også dreie seg om at de ikke har ønsket å snakke med meg som fremmed om dette. På den annen side kan dette også være resultat av en veloverveid vurdering og de ikke var bekymret i situasjonen. Åsa forteller på sin side om både hensiktsmessige, uheldige og skadelige mestringsstrategier. Hun har konkrete forslag til hvordan det ville fungert bedre for henne og familien når faren var borte. I tillegg forteller hun også om skadelige mestringsstrategier, som isolasjon, overdrevet kontrollbehov, unngåelse, spiseforstyrrelser osv.

I tillegg til mestringsstrategier påvirkes i følge Kvello (2015) en persons mestring av utfordringer opplevelsen av å ha kontroll, tiltro til egne forutsetninger for å mestre og lært hjelpeløshet. Barna i denne undersøkelsen var opptatt av hva de kunne gjøre for å dempe eller forhindre uro. Mye av dette handler om å ta kontroll, og det kan se ut til at de både har tiltro til egne forutsetninger for å mestre situasjonene, samtidig som de i stor grad får hjelp av foreldre og søsken i forhold til å mestre utfordringene som oppstår knyttet til farens reise.

Barna forteller ikke om lært hjelpeløshet, men formidler hvordan familien som system samarbeider for at det skal fungere best mulig.

Det er også interessant å trekke fram av opplevelsen av meningsfullhet (SOC) i denne sammenheng. (Antonovsky, 2012; Kvello, 2015) Dette er noe både Åsa og flere av barna trekker fram som en viktig del av mestringen. Det at pappa reiser er viktig for mange mennesker som har det vanskelig, han gjør en stor innsats for noe utover familien er utsagn som går igjen. Situasjoner som oppstår oppleves som overkommelige og de opplever å kunne påvirke situasjonen. De fleste har tro på at hvis de ikke ville det så ville pappa ikke reist, og de opplever etter kort tid at situasjonen er forutsigbar tross risikoen. Dette støttes også av Huebner, et al. (2007) trekker fram når de i sin undersøkelse ser på hvordan kan vi hjelpe unge mennesker med å håndtere usikkerhet og tap. De legger vekt på mulighetene til å se det som skjer i en større sammenheng, og sier at ved å finne mening i det som hender vil man også lettere kunne håndtere det.

Lindboe ser også dette i sammenheng med betydningen av informasjon og kommunikasjon for barna i hennes studie, og hevder at dette er viktig både i forhold til relasjonen mellom barnet og foreldrene, og i forholdet til samfunnet for øvrig og Forsvaret som arbeidsgiver. Barnas innsats settes på denne måten inn i en større ramme, noe som igjen bidrar til en opplevelse av mening og mestring. (Lindboe, 2015) Tilsvarende ser vi i denne undersøkelsen, flere av barna er opptatt av å få informasjon om oppdraget og landet, og de ønsker informasjon om farens oppgaver. Det er også flere som gir uttrykk for en holdning knyttet til Røde Kors sin rolle der de er stolte og trygge på at faren blir ivaretatt på en god måte. Dette blir en viktig del av barnas mestringsstrategi.

Kommunikasjon er et nøkkelbegrep i forhold til mestring i denne sammenheng, men begrepet inneholder ulike nyanser som barna trekker fram. Dette gjelder både i hverdags situasjoner for å opprettholde farens deltakelse i familielivet under fraværet, men også for å mestre vanskelige situasjoner eller ved konkrete hendelser. Dette er også noe som trekkes fram av Rodriguez and Margolin (2015) På den ene siden er kommunikasjonen med den som er ute på oppdrag viktig, både for å være trygg på at han har det bra, og for å få informasjon om jobben han utfører. I tillegg er kommunikasjonen med faren viktig som et bindeledd i familien som er igjen hjemme også, og barna forteller om ulike strategier i forhold til dette. Gutten som fortalte at faren byttet på å sende meldinger til de som var hjemme, sier at dette gjorde at han

lettere kunne gå til en av de andre og spørre om faren når han ble urolig. På den måten fikk han snakket med noen om bekymringene og fikk tankene over på noe annet.

Mors rolle er en viktig del av mestringen for alle barna i denne undersøkelsen. Hun holder oversikt over det som skal skje mens faren er borte, og er samtalepartner og viktig støtte. Tilknytningen til moren er noe alle barna forteller om at blir ekstra viktig når faren reiser. Relasjonen til forelderen som er igjen hjemme er viktig både for sosial fungering, men også for å mestre situasjoner som oppstår. Undersøkelser har bekreftet det barna her sier, god omsorg fra den som er igjen kan sees i direkte sammenheng med barnets fungering under forelderens fravær kommer fram hos Rodriguez and Margolin (2015) I min undersøkelse er det bare fedre som reiser, mens mødrene har vært igjen hjemme i familien. Det hadde vært interessant å sammenligne familiene i denne undersøkelsen med familier der det var mor som reiste ut mens far var hjemme, men dessverre var det ikke mulig ut i fra mitt datamateriale.

I tillegg til relasjonen til mor er det flere som også trekker fram relasjonen til søsken som viktig. Noen er opptatt av å støtte bekymrede søsken, andre har mer fokus på fellesskapet i familien. Det er flere som gir uttrykk for at det å snakke med foreldre eller søsken var det som hjalp dem aller mest. I familien kan de snakke om det de er bekymret for og vise følelser som de holder skjult for andre. Det er ikke enestående at barna i denne undersøkelsen trekker fram familien som den viktigste relasjonen i denne situasjonen. Familien danner basen for beskyttelse, utvikling og læring. Det som skjer i tidlig barndom får betydning for oss resten av livet. Hovedregelen er at det er familien vi tyr til når vi trenger emosjonell støtte. "Både i dagliglivet, i avgjørende faser og i kriser er det våre "nærmeste" som først og mest blir berørt og trår til." (Gerdt Henrik, 2011, s. 263) Et sentralt aspekt ved begrepet familie er at familiemedlemmene blir emosjonelt berørt og engasjert på en annen måte enn andre når det skjer noe med et familiemedlem. "Familiemedlemmene blir således *signifikante andre*, signifikante som *meningsbærere* i konstruksjonen av familiens virkelighet." (Gerdt Henrik, 2011, s. 264)

Åsa har også en sterk tilknytning til familien, men hun savner direkte kommunikasjon. Hun tror hun hadde hatt det bedre dersom de hadde snakket om det som var vanskelig og farlig. Dette er også ett av hennes råd til foreldre i lignende situasjoner. Barna jeg snakket med forteller på den annen side at de kunne snakke med foreldre og søsken om alt, og noen trekker også fram tabubelagte spørsmål som "*Kan pappa dø?*" som eksempler på vanskelige samtaler de har hatt. For å bygge opp om barnas mestring er det viktig at de er trygge nok til å kunne

snakke om det de er bekymret for. Raundalen og Schultz har lang erfaring med samtaler med barn i krise. De sier at de i sin praksis som barnepsykolog og spesialpedagog ikke har møtt på tilfeller der de opplevde at åpenhet var skadelig. Imidlertid sier de at det forutsettes at de tok seg god tid til samtalene og at barna var godt forberedt. Deres erfaring er at når barna føler seg trygge og får snakke om det som er vanskelig i sitt eget tempo, ble de også roligere etter en slik gjennomgang. (Raundalen & Schultz, 2008) Noen av temaene det vil være viktig å snakke om er også knyttet til vanskelige situasjoner. En hjelper ute på oppdrag kan komme i risikofylte situasjoner, og hvis barnet får forståelse for det som skjer kan være med på å gjøre at bekymringen blir mindre. Ved slike hendelser blir det fort en strøm av informasjon i media også, og det å ha en strategi for å håndtere dette kan være hensiktsmessig.

Kvello sier at "barns utviklingsmuligheter kan belyses via stress og risikofaktorer sett i lys av ressurser og beskyttelsesfaktorer" (Kvello, 2015, s. 240) Han legger vekt på at barn utvikler seg i sine omgivelser, og påvirkes i stor grad av det. Mestring av vanskelige situasjoner er noe vi vokser på, og det å være en del av fellesskapet i en familie som får dette til er viktig. Mestringsfølelse kan også sies å handle om individuell motstandskraft, og faktorer som sosial kompetanse, problemløsningsevne og jeg-styrke trekkes fram i den sammenheng. (Broberg, Almqvist, & Tjus, 2006) Når barna jeg snakket med ikke er overveldet av frykt eller uro, slik Åsa ble det, kan dette være et tegn på stor grad av mestringsfølelse.

Mine funn viser at barna i hovedsak har positive opplevelser knyttet til at foreldrene reiser ut på oppdrag. Til tross for ambivalens knyttet til farens reise tilpasser de seg raskt situasjonen og ved hjelp av ulike mestringsstrategier håndterer de utfordringene de står overfor. Det at en av foreldrene reiser ut på oppdrag som internasjonal hjelpearbeider utgjør en risikofaktor for barnas utvikling. (Huebner, et al., 2007; Rodriguez & Margolin, 2015) Åsas historie kan også trekkes fram som et eksempel på dette. For henne ble det belastende å leve med usikkerheten og frykten omkring farens reiser, og etter hvert tok dette overtak i hverdagen. Hos Åsa ble det en opphopning av risikofaktorer og hennes mestringsstrategier var uheldige og etter hvert skadelige (Kvello, 2015) Åsas historie er ulik barnas på mange måter. Barna ser tilsynelatende ikke på farens oppdrag som hjelpearbeider som en risikosituasjon. De forteller om hvordan de tilpasser seg hverdagen, og hvordan de mestrer uro som kommer. Mestringsstrategiene de benytter seg av er hensiktsmessige. Systemene omkring barna kompenserer for farens fravær, og blir på denne måten beskyttende faktorer.

5. Avslutning

Problemstillingen for denne oppgaven har vært *Hvilke opplevelser har barn knyttet til at far reiser som hjelpearbeider i internasjonale humanitære oppdrag?* Oppsummert viser mine funn at barna har blandede følelser til farens oppdrag, de vet at faren gjør en viktig jobb for mennesker som trenger det, men de er samtidig bekymret og redde for at det skal skje han noe. Ambivalensen er stor når det skjer nye hendelser der faren er, men også i hverdagen hjemme. Mange av barna trekker fram de små øyeblikkene når de savner pappa: foran TVen, rundt middagsbordet eller ute med en fotball. Imidlertid blir dette alltid fulgt opp med et "men". De ser han gjør en viktig jobb for andre mennesker, de ønsker å være en familie som bidrar i verden og gjør en forskjell og de ser at dette er noe pappa ønsker å gjøre. Derfor støtter de han selv om de er bekymret og redde.

Ambivalensen håndterer de gjennom tilpasninger i hverdagen. De tar større ansvar for oppgaver hjemme og tar mer ansvar for seg selv og egne aktiviteter. Dette er noe de pålegger seg selv eller blir pålagt av foreldrene. Når familien har det bra er det lettere for faren å jobbe ute på oppdraget, og barnas bidrag er således også viktig ut over fungering i familien. I tillegg til de ytre tilpasningene barna gjør i hverdagen ser vi at de også benytter ulike mestringsstrategier. Barna forsøker å gjøre noe med problemene som oppstår, men er også opptatt av å finne måter å håndtere følelsene omkring. Vi ser eksempler på både passive og aktive mestringsstrategier. Som hovedregel ser det ut til at barna bruker hensiktsmessige strategier som gir dem en følelse av mestring, og forsterker opplevelsen av sammenheng ved å bidra til en viktig sak.

Så hva skiller Åsas historie fra barnas? Åsa gir også uttrykk for en ambivalens, men hun forteller at dette ikke var noe de snakket om i familien. Hun tilpasset seg situasjonen ved å ta større del i oppgaver som skulle løses hjemme og ved å være mer selvstendig. Samtidig tok hun også på seg en rolle som den som skulle passe på mamma i farens fravær.

Mestringsstrategiene hun benyttet var uhensiktsmessige og etter hvert destruktive. Selv om Åsas historie er svært ulik det barna forteller om er det likevel også mange fellesnevne. Det Åsa savnet er det barna trekker fram som sine suksessfaktorer: god kommunikasjon, opplevelse av sammenheng og anerkjennelse av ambivalensen.

Jeg tror at det å anerkjenne ambivalensen som barna føler i forhold til farens reise er svært viktig. Reisen utgjør en risiko, samtidig er det en viktig innsats for å hjelpe andre som trenger det. Det er lov, vanlig og sunt å være stolt og bekymret på en gang. Ved å anerkjenne og sette ord på begge sider av ambivalensen blir det også lettere for barnet å håndtere følelsene omkring og å tilpasse seg hverdagen uten pappa. Ved å sette ambivalensen inn i en større sammenheng gir vi opplevelsen mening, og den blir lettere å håndtere for barnet. Åpen og direkte kommunikasjon om det som er vanskelig gjør at dette ikke blir skremmende.

Det at far reiser utgjør en faktisk risiko for han, men hvordan barnet opplever situasjonen vil ha stor betydning for i hvilken grad dette også utgjør en risiko for barnet. Vi kan her skille mellom følt og faktisk risiko. Åsas historie illustrerer dette og hennes erfaring støttes også av andre undersøkelser. (Drevland, 2003; Huebner, et al., 2007; Rodriguez & Margolin, 2015) Samtidig opplevde ikke barna i denne undersøkelsen fars oppdrag som hjelpearbeider som en stor risiko. De opplever at dette er en utfordrende og til dels vanskelig situasjon, men de mestrer den og lærer mye de kan ta med seg videre. De får kjennskap til deler av verden de ellers ikke ville merket seg, de lærer om betydningen av humanitært internasjonalt arbeid og gjennom å ta større del i ansvaret for det som må gjøres hjemme modnes de og blir forberedt på en selvstendig voksertilværelse. Den viktigste lærdommen skjer imidlertid i hver enkelt i form av erfaringer knyttet til det å mestre utfordringer og finne fram til strategier som kan hjelpe dem i andre situasjoner senere. De får en kompetanse som vil være nyttig for andre erfaringer også, og de lærer mye om det å gjøre en forskjell i verden for å hjelpe andre som ikke har det like godt som oss.

5.1 Veien videre

Foreldre som vurderer om de skal reise ut som hjelpere står overfor en stor beslutning som angår både dem selv og familien. Erfaringene barna i denne undersøkelsen har være nyttige når de skal vurdere om de skal reise eller ikke. Vi har sett at det er en risiko, men ved å være godt forberedt og bevisst på dette vil risikoen kunne reduseres betydelig. Røde Kors og andre organisasjoner kan også ha nytte av å ha ekstra fokus på dette i opplæring og møte med foreldre som skal reise ut som internasjonale hjelpearbeidere.

Jeg spurte barna om de hadde råd å gi til andre i samme situasjon. På dette svarer flere at det er viktig å tenke positivt, det går som regel bra. Det er lurt å være forberedt på at ting blir litt annerledes hjemme, men du vender deg fort til og det er bare for en kort periode. Andre er opptatt av å ha tillit til organisasjonen, de vet hva de gjør. Fokuser på den viktige jobben som faren din gjør. Det viktigste rådet var likevel: snakk med mamma om det er noe!

Barna jeg har snakket med har delt sine opplevelser med seg. De forteller om det som er vanskelig med å være barn av en hjelper, men de snakker også om alle gledene dette bringer med deg. Stoltheten over det faren gjør er sterk, samtidig er deres bidrag også viktig. Hvis ikke barna hadde støttet dette ville ikke hjelperen kunne gjøre en god jobb ute på oppdrag. Det vet både barna og de voksne. "*Vi gjør en forskjell i vår familie*" sa et av barna, og var tydelig stolt av å være en del av en familie som det. Barna får også utvidet sitt perspektiv, de vet at ikke alle har det som oss i Norge og de har lært mye om respekt overfor andre mennesker gjennom historiene og bildene fedrene har med seg hjem. Er ikke det viktige verdier og kunnskap å overbringe til våre barn?

Denne oppgaven har noen begrensninger. Grappa som er undersøkt var liten og tilhørte få familier. Ved å snakke med barn fra flere forskjellige familier og miljøer ville jeg kanskje fått et litt annet bilde. Det var kun fedre som reiste ut, mens mødrene var hjemme. Hva ville det hatt å si for mine funn dersom det var mor som reiste ut, mens far ble igjen hjemme? Ingen av barna eller foreldrene jeg snakket med har opplevd oppdragene som dramatiske eller traumatiske. Samtidig vet vi, blant annet gjennom Åsas fortelling, at ikke alle opplever det på denne måten. Det hadde vært interessant å forske videre på disse spørsmålene.

Det er grunn til å tro at det vil være et økt behov for humanitære hjelpearbeidere på oppdrag for internasjonale organisasjoner i framtiden. Denne forskningen er gjort på et område som ikke har vært studert tidligere, og jeg håper at dette kan være et bidrag til å gjøre det lettere for andre barn av hjelpearbeider framover. Hjelperne gjør en samfunnsmessig viktig jobb, og når foreldre reiser ut tar barna del i dette. *Vi gjør en forskjell, vi bidrar!*

Til slutt vil jeg avslutte med deler av en mail som Åsa skrev til Røde Kors på bakgrunn av sine erfaringer. Her beskriver hun hvordan det er å vokse opp med en far som er superhelt.

"Jeg har opp igjennom oppveksten min fått æren av å oppleve hvordan det er å ha en superhelt som pappa. En superhelt som reiser jorden rundt for Røde Kors og er med på å hjelpe mennesker i nød enten det er tsunami, krig eller jordskjelv. En superhelt

som drar ned til katastroferammede områder for å bygge opp og drifte feltsykehus, så lidende og skadde pasienter har et trygt sted å komme til og hvor hjelpen de får er helt fantastisk".

Denne mailen ble aldri sendt til Røde Kors, men etter avtale med Åsa er den vedlagt denne oppgaven. Kanskje likevel hennes og de andre barnas innspill kan gjøre at barna til Norges framtidige superhelte kan få en lettere hverdag enn hva Åsa hadde da hun var barn?

Referanser

- Antonovsky, A. (2012). *Helsens mysterium: den salutogene modellen*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Backe- Hansen, E. & Frønes, I. (Red.). (2012). *Metoder og perspektiver i barne- og ungdomsforskning*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Bakken, A. (2016). Ungdata. Nasjonale resultater 2016 *NOVA Rapport 8/16*. Oslo: NOVA.
- Bistandsaktuelt. (2012). *Hjelparbeidere risikerer angst og utbrenthet*. Lokalisert 26.10.2012, på <http://www.bistandsaktuelt.no/nyheter/nyheter---tidligere-ar/2012/hjelparbeidere-risikerer--angst-og-utbrenthet/>
- Bistandsaktuelt. (2014). *Rekordmange drepte hjelparbeidere*. 19.08.14. Lokalisert, på <http://www.bistandsaktuelt.no/nyheter/2014/rekordmange-drepte-hjelparbeidere/>
- Borge, A. I. H. (2010). *Resiliens: risiko og sunn utvikling* (2 utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Boss, P. (2004). Ambiguous Loss Research, Theory, and Practice: Reflections after 9-11. *Journal of Marriage and Family*, 66(3), 551-566.
- Boss, P. (2006). *Loss, trauma, and resilience : therapeutic work with ambiguous loss*. New York: Norton.
- Brandtzæg, I., Smith, L. & Torsteinson, S. (2011). *Mikroseparasjoner : tilknytning og behandling*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Broberg, A., Almqvist, K. & Tjus, T. (2006). *Klinisk barnepsykologi: utvikling på avveier*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Bugge, R. G. (2008). *Når krisen rammer barn og unge*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Dahlberg, K., Gjengedal, E. & Råheim, M. (2010). Editorial. *International Journal of Qualitative Studies on Health & Well-Being*, 5(4), 1-2.
- De nasjonale forskningsetiske komiteene. (2014). Generelle forskningsetiske retningslinjer. Retrieved 20.05.16 <https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Generelle-forskningsetiske-retningslinjer/>
- Drevland, W. (2003). *"Det er ikke bare enkelt heller!": internasjonale hjelparbeideres erfaringer*. Stavanger: Høgskolen i Stavanger.
- Forandringsfabrikken. (2016). *Psykisk helse*. Lokalisert 09.09.16, på <http://www.forandringsfabrikken.no/psykiskhelse/>
- Gamst, K. T. (2011). *Profesjonelle barnesamtaler : å ta barn på alvor*. Oslo: Universitetsforl.
- Gerdt Henrik, V. (2011). Familien som ressurs i psykososialt arbeid, del I. *Fokus på familien*, 40(04), 263-282.
- Hoaas, G. (2006). Den sammensatte identitetsfølelsen ; unge nordmenn med utenlandsoppvekst. *Norsk antropologisk tidsskrift*, 17(2), 155-169.
- Huebner, A. J., Mancini, J. A., Wilcox, R. M., Grass, S. R. & Grass, G. A. (2007). Parental Deployment and Youth in Military Families: Exploring Uncertainty and Ambiguous Loss. *Family Relations*, 56(2), 112-122.
- Jacobsen, D. I. (2010). *Forståelse, beskrivelse og forklaring: innføring i metode for helse- og sosialfagene* (2 utg.). Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (4 utg.). Oslo: Abstrakt.
- Kinge, E. (2016). *Barnesamtaler : det anerkjennende samværet og samtalens betydning for barn med samspillsvansker* (2 utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju* (2. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kvello, Ø. (2015). *Barn i risiko : skadelige omsorgssituasjoner* (2 utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kvernmo, G. (2005). Intervju som metode - barn/unge som informanter. Lillestrøm: Høgskolen i Akershus, 2005.
- Langaard, K. (2006). Ungdom, psykisk helse og profesjonell hjelp. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 6(2), 25-40.
- Lazarus, R. S. & Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. New York: Springer.

- Lindboe, H. (2015). Når mor eller far drar i krig : En kvalitativ studie om barn og unges erfaringer og opplevelser relatert til at foreldre deltar i militære operasjoner i utlandet: Høgskolen i Lillehammer.
- Lundman, B. & Graneheim, U. H. (2008). Kvalitativ innehållsanalys *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård* (s. 159-172). Lund: Studentlitteratur.
- Malterud, K. (2011). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning: en innføring* (3 utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Raundalen, M. & Schultz, J.-H. (2008). *Kan vi snakke med barn om alt? : de vanskelige samtalene*. Oslo: Pedagogisk forum.
- Raundalen, M. & Schultz, J.-H. (2011). *Barn av virkeligheten. Læring for livet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ray-Sannerud, B. N. (2014). *Mental Health Consideration during the Deployment Cycle*. Lokalisert 09.05.16 2016, på <http://psykososialberedskap.no/chronic-pain-among-military-personnel-and-first-responders-2-2-2-2/>
- Regjeringen. (2013). *Norsk humanitær politikk Årsrapport 2013*. Utenriksdepartementet.
- Regjeringen. (2015a). *Historisk økning i humanitær innsats*. Lokalisert 07.10.15, på https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/budsjett_hum/id2455931/
- Regjeringen. (2015b). *Humanitært arbeid*. Lokalisert 09.08.15, på <https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/humanitart-arbeid/id434479/>
- Regjeringen. (2015c). *Norsk humanitær politikk. Årsrapport 2014*. Oslo: Lokalisert på <https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/ud/vedlegg/hum/humrapport2014.pdf>.
- Rodriguez, A. & Margolin, G. (2015). Parental Incarceration, Transnational Migration, and Military Deployment: Family Process Mechanisms of Youth Adjustment to Temporary Parent Absence. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 18(1), 24-49.
- Rutter, M. (2000). Resilience reconsidered. Conceptual considerations, empirical findings, and policy implications. I J. P. Shonkoff & S. J. Meisels (Red.), *Handbook of early childhood intervention*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ruud, A. K. (2011). *Hvorfor spurte ingen meg?: kommunikasjon med barn og unge i utfordrende livssituasjoner*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Skjervheim, H. (1996). *Deltakar og tilskodar og andre essays*. Oslo: Aschehoug.
- Sosial- og helsedirektoratet. (2007). *Psykisk helsearbeid for barn og unge i kommunene*. Oslo: Sosial- og helsedirektoratet.
- Tetzchner, S. v. (2012). *Utviklingspsykologi* (2 utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode* (4 utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Thomassen, M. (2006). *Vitenskap, kunnskap og praksis: innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Thoresen, S. (2007). *Mestring og stress hos innsatspersonell og journalister mobilisert til Tsunamikatastrofen. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS-Rapport 2/2007)*. Lokalisert på https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/08/tsunamien_mestringinnsatspersonelljournalister_21.pdf
- Thornquist, E. (2003). *Vitenskapsfilosofi og vitenskapsteori : for helsefag*. Bergen: Fagbokforl.
- World Health Organization. (1946). *Constitution of the World Health Organization*. Lokalisert, på <http://apps.who.int/gb/bd/PDF/bd47/EN/constitution-en.pdf?ua=1>

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

”Hjelpernes barn”

Bakgrunn og formål

Hvert år reiser norske hjelpearbeidere til humanitære operasjoner i utlandet. Dette kan være ulike type oppdrag over hele verden. Ute i tjeneste kommer mange av hjelpearbeiderne i situasjoner som preger dem også etter at de har kommet hjem. Stadig flere forteller om risikofylte situasjoner i forbindelse med humanitært hjelpearbeid. Hjemme i Norge har hjelpearbeiderne venner og familie, foreldre, ektefeller/samboere og barn som følger det som skjer.

De siste årene har det vært satt fokus på veteraner i Forsvaret og hvordan barna til forsvarsansatte har det når foreldrene reiser ut på oppdrag. Det har vært lagt vekt på å tilrettelegge omkring familiene for å ivareta både den som reiser ut på oppdrag og familien som blir igjen hjemme. Samtidig har humanitære hjelpearbeidere og deres barn har fått liten oppmerksomhet, til tross for at vi ser at det kan være noen paralleller i forhold til hva de erfarer. Vi vet lite i dag om hvordan barna til hjelperne opplever det når mor eller far reiser. Noen forteller at de er bekymret når foreldrene reiser ut, men sier samtidig at de gjør en viktig forskjell når de bidrar til at foreldrene kan hjelpe andre der de reiser.

Dette ønsker jeg å undersøke nærmere. Jeg er student ved Høgskolen i Lillehammer og ansatt ved Høgskolen i Hedmark der jeg jobber med psykososialt arbeid med barn og unge. Jeg er opptatt av at barns stemme skal bli hørt og at deres mening skal komme fram. Denne undersøkelsen er en del av min masteroppgave og jeg har lyst til å undersøke nærmere spørsmålet: *Hvordan opplever barn det når mor eller far er ute i internasjonale humanitære operasjoner?*

Jeg ønsker derfor å komme i kontakt med familier til humanitære hjelpearbeidere som har vært på oppdrag utenfor Norge i kortere eller lengre perioder. Jeg ser for meg å intervju barn/ungdommer fra 12 og oppover om hvordan de opplever det når mor eller far reiser.

Hensikten med studien er å få fram barn/ungdommenes eget perspektiv på at en av foreldrene reiser. Jeg ønsker å høre mer om hva som er viktig for dem og hvordan de opplever sin situasjon. Jeg er opptatt av å undersøke hvilke strategier barna/ungdommene bruker for å mestre de positive og negative sidene ved at en av foreldrene reiser.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Dersom dere sier ja til å være med på dette vil jeg avtale et besøk hos dere for å gjennomføre et intervju med barnet/ungdommen hos dere. Dette vil ta inntil 2 timer, og vi kan gjennomføre intervjuet der dere ønsker (hjemme hos dere, på cafe eller annet sted).

Jeg vil gjerne snakke med barna/ungdommene om hvilke erfaringer han/hun har i forbindelse med at en av foreldrene reiser. Spørsmålene vil dreie seg om hvordan det er å være barna til foreldre som reiser ut av Norge for hjelpeorganisasjoner og hvordan de beskriver sin egen rolle i forhold til dette. Hva tenker de at det er viktig å fortelle om hvordan det er å være

barn/ungdom når mor eller far reiser ut på jobb? Samtalene vil være frie slik at barna/ungdommene kan fortelle om det som de mener er sentralt.

Hvis det er ønskelig er det mulig for foreldre/foresatte å se intervjuguiden i forkant av intervjuet.

Hva skjer med informasjonen?

Informasjon som samles inn vil bli brukt i forbindelse med min masteroppgave ved Høgskolen i Lillehammer. I oppgaven vil det *ikke* fremgå opplysninger som gjør at personer kan identifiseres.

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt og det vil ikke være andre enn jeg som har tilgang til opplysningene.

Under intervjuene ønsker jeg å ta lydopptak og notater. Opptakene og øvrig informasjon vil bli behandlet fortrolig. Dette innebærer bl.a. at informasjon vil være lagret på en passordbeskyttet PC, at navnelister oppbevares atskilt fra annen informasjon og at uvedkommende ikke vil ha tilgang til opplysningene eller lydopptakene.

For å ivareta konfidensialiteten vil ikke navn eller annen informasjon som kan gjøre at deltakerne gjenkjennes tas med i arbeidet med oppgaven eller i den avsluttende rapporten. Prosjektet skal etter planen avsluttes i juni 2016. Da vil lydopptakene og materiale med personopplysninger blir makulert/slettet.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og dere kan når som helst trekke samtykke uten å oppgi noen grunn. For personer under 18 år vil jeg innhente samtykke fra både de foresatte og barnet/ungdommen selv. Dersom barnet/ungdommen eller foresatt trekker dere underveis i prosessen, vil alle opplysninger bli anonymisert og tatt ut av studien.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS

Vil dere delta i dette?

Dersom dere ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med meg på telefon 948 25 733 eller mail anne.bakmann@hihm.no.

I tillegg kan også min veileder ved Høgskolen i Lillehammer, Astrid Halså, kontaktes på telefon 61 28 83 38 eller på mail astrid.halsa@hil.no dersom det er spørsmål.

Jeg håper å høre fra dere!

Rena, november 2015.

Med vennlig hilsen

Anne Stine Bakmann

Intervjuguide

MÅL	TEMA	SPØRSMÅL	UNDERPUNKT
Innledning			
<p>Bygge relasjon</p> <p>Avklare roller og forventninger</p> <p>Invitere barna til deltakelse og samtale, vise at jeg er interessert i deres meninger.</p>	<p>Presentasjon og relasjonsbygging</p>	<p>Kan du fortelle kort hvem du er?</p> <p>Har du fått brev fra meg slik at du vet hvorfor jeg har kommet for å snakke med deg ?</p> <p>Presentere meg litt mer.</p>	<p>Hvor gammel er du ?</p> <p>Hvilken klasse går du i ?</p> <p>Hva liker du å drive med på fritiden?</p> <p>Jobber på en Høgskole på en utdanning for de som jobber med barn og ungdom. Jeg er opptatt av hvordan barn og ungdom har det, og hva vi kan gjøre for at de skal få det bedre når noe er vanskelig.</p> <p>Jeg er også student og skal skrive en masteroppgave, og derfor er jeg her for å snakke med deg i dag.</p> <p>I tillegg er jeg mor til 4 gutter fra 7 – 17 år.</p>
<p>Avklare samtykke til deltakelse</p>	<p>Informasjon om lydopptak, anonymitet</p> <p>Introduksjon til tema</p>	<p>Er det greit at jeg setter på en lydopptaker?</p> <p>Jeg ønsker å snakke med deg om hvordan det er å være barna til voksne som reiser ut av Norge for hjelpeorganisasjoner for å hjelpe andre som trenger det.</p> <p>Synes du det er greit at jeg snakker med deg i dag?</p> <p>Det du forteller vil jeg bruke i en oppgave på min skole, men jeg vil ikke bruke navnet ditt eller på andre måter skrive noe om deg slik at de som leser vet at det er deg.</p>	<p>Dette er for at jeg skal få med meg alt du sier og ikke glemme noe. Ingen andre enn meg skal høre på opptaket etterpå.</p> <p>Viktig for at du skal kunne fortelle meg det du synes er viktig, uten at du trenger å tenke på hvordan andre tenker om det.</p>

Nøytral tilnærming til tema	Familien Mor/far som hjelpearbeider	Hvem er familien din? Hvem bor i huset her? Hva liker dere å gjøre sammen? Jeg vet at du har en mor/far som har vært i et annet land for å arbeide med å hjelpe andre. Dette vil jeg gjerne høre mer om. Vil du fortelle litt om dette?	Hva liker du aller best at dere gjør sammen? Vet du hvor han/hun var? Vet du hva han/hun gjorde der? Fortell om det du synes er viktig?
Fri fortelling			
Snakke med barna om det de er opptatt av i forhold til tema	Hente nøkkelord fra barnets fortelling	Du sa at du/dere/han/hun. Kan du fortelle mer om det? Hva tenker du er viktig å vite om hvordan det er å være barn når mor eller far reiser ut på jobb?	Hvordan skulle du ønske at det var. . . . Du sa i sted at <ul style="list-style-type: none"> • avvente • aktiv lyttende • gjenta • bekrefte • oppfølgingsspørsmål • metakommunikasjon

Forskningsspørsmål			
Hvordan beskriver barna at en av foreldrene reiser ut?	Beskrive når reiser Tidslinje	Hvis vi går tilbake til den dagen du fikk vite om at mor/far skulle reise, hvordan var det? Hvordan var den dagen for deg? Hvordan var dagene etterpå?	Kan du huske hva de sa? Hvem fortalte deg? Hva tenkte du da?
Hvordan påvirkes samspillet med venner, skole?	Venner Skole	Hvordan var det å gå på skolen i denne tiden? Snakket du med vennene dine om at mor/far var ute?	Snakket du med læreren din om hvordan du hadde det? Kunne vennene dine merke noe på deg tror du?
Hvordan påvirkes hverdagen til barna når en av foreldrene reiser?	Hverdagen hjemme	Hvordan så en vanlig dag ut etter at mor/far hadde reist? Var du med på alt som du pleide? Gjorde du noe annet enn du pleide etter at mor/far reiste? Kunne du snakke med mor/far mens de var ute? Hvordan gjorde dere det?	Var det noe som var annerledes? Hva pleide du og mor/far (den som var igjen hjemme) å gjøre? For eksempel har jeg hørt om andre som sier at de ble veldig opptatt av å følge med på nyhetene for å høre om det kom reportasjer om landet mor/far var i. Hadde du det slik?
Hvordan håndterer de at situasjoner som oppstår i tilknytning til at en av foreldrene er ute?	Mestringsstrategier	Kan du huske om det var noe du var særlig opptatt av eller tenkte mye på i den tiden? Skjedde det noe som du synes var vanskelig mens mor/far var ute? Var det noe du følte at du ikke kunne snakke om?	Jeg vet at mange barn som har foreldre som jobber i katastrofeområder for eksempel ble veldig redde dersom de leste nyheter fra det samme landet Hvem kunne du snakket med hvis noe hadde skjedd? Ja ->Hva gjorde du isteden? Nei -> Så bra. Var det andre ting du gjorde også?

<p>Hvordan beskriver barna sin egen rolle i forbindelse med at foreldrene reiser ut?</p>	<p>Egen rolle</p>	<p>Når mor eller far reiser får det betydning for hele familien – Alle bidrar på sin måte. Hvordan tenker du at du var med å bidra da din mor/far reiste ut?</p> <p>Hvis mor/far skulle reise ut igjen, hvordan skulle du ønske at det var da?</p> <p>Hvis du skulle snakke med noen som er i den situasjonen du er i, - at mor/far skal reise ut. Hva ville du sagt til dem?</p>	<p>Hva ville foreldrene dine svart på dette spørsmålet tror du?</p> <p>Er det noe du skulle ønske var annerledes?</p> <p>Hva er viktig for dem å tenke på?</p>
<p>Avslutning</p>			
<p>Oppsummere</p> <p>Utfylle</p> <p>Avslutte</p>		<p>Oppsummere kort det vi har snakket om.</p> <p>Er det noe vi ikke har snakket om som du tenker er viktig?</p> <p>Har det vært greit å snakke med meg om disse tingene?</p> <p>Er det noe av dette du ikke synes var greit å snakke om?</p> <p>Er det noe av dette du ikke vil at jeg skal skrive om i oppgaven?</p>	<p>Har jeg forstått det riktig?</p> <p>Jeg tenker at det du har fortalt meg er viktig informasjon, men det er du som bestemmer dette.</p>
		<p>Tusen takk for at du ville snakke med meg!</p>	

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

NSD
Postboks 952
2604 Lillehammer
Tlf: 47 25 21 17
E-post: nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Orgnr: 969 321 884

Astrid Halså
Avdeling for pedagogikk og sosialfag Høgskolen i Lillehammer
Postboks 952
2604 LILLEHAMMER

Vår dato: 20.10.2015

Vår ref: 45211 / 3 / LT

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 16.10.2015. Meldingen gjelder prosjektet:

45211	<i>Hjelpernes barn - en kvalitativ studie av hvordan barn av humanitære hjelpearbeidere opplever det når mor eller far reiser ut i internasjonale operasjoner.</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Høgskolen i Lillehammer, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Astrid Halså</i>
Student	<i>Anne Stine Mjelve Bakmann</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.09.2016, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Lis Tenold

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Arkivingsdato: 2015-10-20 15:05

09/10 NSD Universitetet i Oslo, Postboks 1047 Blindern, 0416 Oslo. Tlf: +47 22 85 12 11. nsd@nsd.uib.no
09/10 NSD Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tlf: +47 73 91 15 00. kvalheim@ntnu.no
09/10 NSD Universitetet i Tromsø, 9001 Tromsø. Tlf: +47 77 21 43 00. nsd@stt.no

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 45211

Utvalget og utvalgets foreldre informeres skriftlig og muntlig om prosjektet og foreldre samtykker til deres

barn/ungdoms deltakelse. Informasjonsskrivet er godt utformet.

Personvernombudet legger til grunn at forsker etterfølger Høgskolen i Lillehammer sine interne rutiner for

datasikkerhet.

Forventet prosjektslutt er 01.09.2016. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres.

Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres

ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)
- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn)
- slette digitale lydopptak

Samtykke til deltakelse i studien - foresatte

Jeg har mottatt informasjon om studien "Hjelpernes barn", og samtykker til at min sønn/datter kan delta i undersøkelsen. Jeg er kjent med at barnet og jeg når som helst kan trekke dette samtykket tilbake uten begrunnelse. All informasjon vil bli behandlet fortrolig og all informasjon anonymiseres i forbindelse med publisering.

Barnets navn:

Sted og dato

Foresattes navn

Sted og dato

Foresattes navn

Samtykke til deltakelse i studien – ungdom

Jeg har mottatt informasjon om studien "Hjelpenes barn" og er villig å være med i undersøkelsen. Jeg vet at jeg når som helst kan trekke dette samtykket tilbake uten å måtte begrunne hvorfor. Informasjonen jeg kommer med skal brukes i forbindelse med en Masteroppgave ved Høgskolen i Lillehammer, men informasjonen vil bli anonymisert slik at ikke andre kan kjenne igjen personer eller steder.

Sted og dato

Navn

Anne Stine Mjelve Bakmann

Fra: Anne Stine Mjelve Bakmann
Sendt: 21. november 2015 21:26
Til: Anne Stine Mjelve Bakmann
Emne: Re: Masteroppgaven

Kjære ...

Jeg har opp igjennom oppveksten min fått æren av å oppleve hvordan det er å ha en superhelt som pappa. En superhelt som reiser jorden rundt for Røde Kors og er med på å hjelpe mennesker i nød enten det er tsunami, krig eller jordskjelv. En superhelt som drar ned til katastroferammede områder for å bygge opp og drifte feltsykehus, så lidende og skadde pasienter har et trygt sted å komme til og hvor hjelpen de får er helt fantastisk.

Jeg har opp igjennom oppveksten fått oppleve hvordan det er å være livredd for å miste min egen pappa og min hverdags helt. En hverdags helt det står om i mediene, med overskrifter som; en razzett ble skutt mot Røde Kors leiren, eller at et nytt kraftig jordskjelv oppsto og at Røde Kors melder om flere døde. Jeg har også fått oppleve hvordan det er å hente en meget syk pappa på flytoget som ikke er mentalt tilstede på grunn av dengue-feber.

Grunnen til at jeg skriver denne mailen, er at det ikke alltid er like lett å være pårørende til en superhelt. Det oppstår mange skremmende tanker som kunne ha vært unngått ved hjelp av informasjon. Informasjon om destinasjonsstedet, informasjon om arbeidet delegatene skal gjøre, informasjon om når delegatene ankommer destinasjonen, informasjon underveis og informasjon om hva vi kan forvente oss om tilstanden pappaen min befinner seg i når han kommer hjem og hvordan vi kan gjøre hjemkomsten enklest mulig for han.

Mine løsningsforslag er følgende;

- En sms-tjeneste som vi pårørende kan abonnere på, med løpende informasjon fra Røde Kors, spesielt når krisesituasjoner oppstår. Som for eksempel da jordskjelvet på nytt rammet Nepal i går.
- En lukket facebook side for pårørende med løpende informasjon fra Røde Kors.
- Tilbud om Informasjonsmøter/brief underveis og i etterkant.

Som dere forstår så er det mange gode og billige løsninger på hvordan pårørende til Norges superhelter kan få en lettere hverdag og jeg håper dere vil ta denne mailen til ettertanke.

Mvh